

Käsiraamat üliõpilas- esindajatele 2018

Sisukord

EÜL-is kasutatavad lühendid	3
Üliõpilasliikumine	4
Fakte üliõpilasliikumise ajaloost Eestis	7
Avalik poliitika EÜL-is	9
Kes on olulised osapooled, kellega koostöös kõrghariduses toimuvat mõjutatakse?	10
Kuidas tudengiesindajad poliitikat mõjutavad?	13
Olulisemad õigusaktid, mis korraldavad haridusmaastikku	15
Üliõpilaste õigused ja kohustused	17
Kõrghariduse korraldus	20
Õppimine	21
VÕTA ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine	24
Kõrghariduse rahastamine	25
Kvaliteet kõrghariduses (õppe sisu, õpetamise kvaliteet, õppekeskkond)	28
Üliõpilaste sotsiaalsed garantiid	32
Ligipääs kõrgharidusele: Rahvusvahelised üliõpilased ja erivajadusega tudengid	36
Nipid üliõpilasesinduses edukalt tegutsemiseks	37
Valimiste korraldamine	41
Läbipõlemine	42

Käsiraamat on valminud KÜSK projekti raames „Üliõpilasesinduste eestkostevõimekuse koolitusprogramm”. * Projekti rahastab 10 349,10 €-ga siseministerium ja Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

SISEMINISTERIUM

 KÜSK Kodanikuühiskonna Sihtkapital

EÜL-is kasutatavad lühendid

AP – Avalik poliitika

BFUG – Bologna Follow-Up Group (Bologna protsessi jätkugrupp)

BOM – Baltic Organizational meeting (Baltimaade üliõpilaskondade liitude kohtumine)

EA – Euroakadeemia

EBS – Estonian Business School

EEK – Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor

EELK UI – Eesti Evangeelne Luterlik Kirik Usuteaduse Instituut

Eesti EKB Liit KUS – Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Liit Kõrgem Usuteaduslik Seminar

EHEA – European Higher Education Area (Euroopa kõrgharidusruum)

EKA – Eesti Kunstiakadeemia

EKKA – Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuur

ELA – Eesti Lennuakadeemia

EMKTS – Eesti Metodisti Kiriku Teoloogiline Seminar

EMSL – Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit või Vabaühenduste Liit EMSL

EMTA – Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia

EMÜ – Eesti Maaülikool

ENL – Eesti Noorteühenduste Liit

EPIK – Eesti Puuetega Inimeste Koda (EÜL on EPIKu toetajaliige)

ESU – European Students' Union (Euroopa Üliõpilasliit, EÜL-i katusorganisatsioon)

EURASHE – European Association of Institutions in Higher Education

EÕEL – Eesti Õpilasesinduste Liit

EÜL – Eesti Üliõpilaskondade Liit

HMN – Hasartmängumaksu Nõukogu

HTM – Haridus- ja Teadusministeerium

ISIC – International Student Identity Card

LVRKK – Lääne-Viru Rakenduskõrgkool

KHS – kõrgharidusseadustik

KÜSK – Kodanikuühiskonna Sihtkapital

KVÜÖA – Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused

MKM – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

NOM – Nordiskt Ordförändemöte (Põhja- ja Baltimaade üliõpilaskondade liitude esindajate kohtumine)

RaM – Rahandusministeerium

RK – Riigikogu

RKRN – Rakenduskõrgkoolide Rektore Nõukogu

RN – Rektore Nõukogu

SKA – Sisekaitseakadeemia

TA rakkerühm – Vabariigi Valitsuse Kõrghariduse ja teaduse rahastamise ning korraldamise rakkerühm

TAN – Teadus- ja Arendusnõukogu

TKK – Tartu Kõrgem Kunstikool

TLÜ – Tallinna Ülikool

TTK – Tallinna Tervishoiu Kõrgkool / Tallinna Tehnikakõrgkool / Tartu Tervishoiu Kõrgkool

TTÜ – Tallinna Tehnikaülikool

TÜ – Tartu Ülikool

TÜÜL – Tallinna Üliõpilaskondade Ümarlaud

VV – Vabariigi Valitsus

ÜE – üliõpilasesindus

ÜK – üliõpilaskond

Üliõpilasliikumine

Üliõpilaskond ja üliõpilane

Üliõpilaskonna moodustavad ühe kõrgkooli kõik üliõpilsed sh magistrandid, doktorandid, osakoormusel ja kaugõppe tudengid. Vastavalt ülikooliseadusele ja rakenduskõrgkooli seadusele on üliõpilaskond institutsioon, mis teostab üliõpilaste õigust omavalitsusele - otsustada ja korraldada iseseisvalt, kooskõlas seaduse ja seaduse alusel antud õigusaktidega, üliõpilaselu küsimusi, lähtudes üliõpilaste huvidest, vajadustest, õigustest ning kohustustest.

Üliõpilasestindus kui üliõpilaskonna esindusorgan on üliõpilaste poolt demokraatlikult valitud ning sõltumatu üliõpilaskonna välistest huvigruppidest. Üliõpilasestindus peab omama põhikirjaliste ja pikaajaliste eesmärkide täitmiseks piisavat infrastruktuuri ja eelarvevahendeid, mis on eraldatud kõrgkooli eelarvest. Üliõpilasestindus kasutab antud vahendeid iseseisvalt täitmaks ülesandeid, mis tulenevad seadusest ja üliõpilaskonna põhikirjast.

Üliõpilasestindus on side üliõpilase ja kõrgkooli vahel, mistõttu on vajalik osaleda kõrgkooli otsustuskogude ja töörühmade tegevuses üliõpilaste seisukohtade esindamiseks, kus ühtselt koos teiste osapooltega luukase omanäolist kõrgkooli. Seepärast on ülimalt oluline, et üliõpilasestindajad otsustuskogudes kaasa räägiks ja diskussiooni arendaksid, et teised kõrgkoolis tegutsevad osapooled teaksid, milliseid väärtuseid üliõpilasliikumine tol ajaperioodil endas kannab. Jällegi ei saa esindaja unustada, et ta esindab kogu üliõpilaskonna, mitte enda kui indiviidi arvamust. See tähendab, et väljaõeldud seisukohad peavad olema läbimõeldud ja vastama tudengkonna vajadustele. Tudengite eeskõnelejana on tähtis olla Eesti kõrgharidusvaldkonda

puudutavates teemades pädev. Täna pingutades on lootust, et homsetel tudengitel on paremad tingimused kvaliteetse kõrghariduse omandamiseks ja elus toimetulekuks. Üliõpilaskonnal on väga suur roll ja vastutus üliõpilaste heaolu parenemisel.

Kogu üliõpilasliikumine saab alguse sellest, millised teostusvõimalused on üliõpilastel oma kõrgkoolis. Üliõpilasestindusel on siinkohal palju teha - pakkuda võimalusi tudengitele enesearenduseks, seista üliõpilaste heaolu eest kõrgkooli erinevates otsustusorganites ning kujundada üliõpilastest vastutustundlikke ja algatusvõimelisi kodanikke.

Millega tegeleb Eesti Üliõpilaskondade Liit?

EÜL on üliõpilaste katusorganisatsioon, mille eesmärk on esindada üliõpilaste hariduslikke ja sotsiaalmajanduslikke huve ning kaitsta tudengite õigusi. EÜL-i juhivad üliõpilased üle kogu Eesti. See tähendab, et organisatsiooni kõige tähtsamaid otsuseid võtavad üldkoosolekul vastu üliõpilased. Üldkoosolekusse kuuluvad esindajad 15-st **liikmesüliõpilaskonnast**. Üldkoosolek otsustab liidu üldised tegevussuunad ja poliitikad, kinnitab tegevuskava, võtab vastu eelarve ning valib juhatuse.

Kõrghariduspoliitilisi otsuseid võtavad volikogus vastu samuti üliõpilased. EÜLi volikogu on 9-liikmeline üldkoosoleku poolt valitud otsustusorgan, mis tegelebki erinevate kõrghariduspoliitiliste seisukohtade vastuvõtmisega. Üliõpilastest koosnev **juhatus koos kuue töötajaga** tagab üldkoosoleku ja volikogu otsuste elluviimise.

EÜL osaleb üliõpilasi puudutavate poliitikate väljatöötamises, tehes

Rohelisi asju saab klikkida!

ettepanekuid ning selgitustööd Riigikogu, Vabariigi Valitsuse, ministriumide, kõrgkoolide ja sotsiaalsete partnerite suunal.

EÜL on **Euroopa Üliõpilasliidu, Põhjamaade Üliõpilaskondade Ümarlaua, Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu, Eesti Koostöö Kogu ja Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku** liige.

EÜL on igapäevases suhtluses üliõpilaskondade/üliõpilasesindustega, mis on hea alus selleks, et ükskõik, millise üliõpilase mured ja rõõmud jõuavad õigete inimesteni. Kõrghariduspoliitistel ja üliõpilasi puudutavatel teemadel riigitasandil kaasa rääkimine ongi EÜL-i üheks peamiseks igapäevaseks ülesandeks.

EÜL korraldab oma liikmetele ja kõigile teistele üliõpilastele regulaarselt koolitusi. Koolitused puudutavad nii kõrghariduskorraldust, noorteorganisatsioonis vajalikke toimetuleku oskusi, noorteorganisatsiooni töö korraldamist, rahvusvahelist kogemuste jagamist kui ka poliitika kujundamist.

Eesti Üliõpilaskondade Liit on ka ISIC brändi ametlik esindaja Eestis. ISIC ehk International Student Identity Card on rahvusvaheline õpilase- ja üliõpilaspilet, mis tõendab õppuristaatust Eestis ja veel 130 riigis, annab soodustusi üle 1000 Eesti ja 130 000 välismaises müügipunktis. Lisaks on sel hulganisti funktsionaalsusi, Eestis näiteks ukse-, söökla-, raamatukogu-, ühistranspordi- ja pangakaardina.

EÜL on abiks ja toeks kõikidele Eesti üliõpilastele.

- Kõikide lähiajal tulevate koolitustega saab tutvuda siin või hoides aktiivset silma peal Eesti Üliõpilaskondade Liidu **Facebookil**.

- Erinevate soodustusega, mida ISIC pakub, saab tutvuda **siin**.

Eesti Üliõpilaskondade Liidu tegevus mõjutab kõiki Eesti üliõpilasi – kuidas?

EÜL-i kõrgeim otsustuskogu on 4-6 korda aastas kogunev üldkoosolek, kus liikmesüliõpilaskonnad on esindatud vastavalt tudengite arvule. Igale kõrgkoolile lisandub üks koht 2000 üliõpilase kohta. Nt, kui Tartu Ülikoolis õpib 12 924 üliõpilast, siis on üldkoosolekus Tartu üliõpilasesindusel kokku 7 kohta; Kunstiakadeemial aga 1 100 üliõpilasega 1 koht. Üldkoosoleku liikmed valitakse iga üliõpilaskonna esinduste poolt reeglina igal kevadel.

Üldkoosoleku pädevuses on liidu põhikirja ja eesmärkide, sh strateegia, muutmine, töökorra vastuvõtmine, liikmete vastuvõtmine ja väljaarvamine, eelarve kinnitamine, juhatuse valimine ja tagasikutsumine, tegevuskava kinnitamine, volikogu valimine, järelevalve komisjoni liikmete valimine, majandusaasta aruande kinnitamine ning komisjonide moodustamine jm seaduses ettenähtud pädevused, mida pole delegeeritud juhatusele või teistele kogudele.

EÜL-i poliitilisi seisukohti võtab vastu üldkoosoleku poolt valitud 9-liikmeline volikogu. EÜLi igapäevast tööd juhivad iga 2 aasta tagant valitav kaheliikmeline juhatuse. Juhatuse valib ametisse üldkoosolek. Muuhulgas nimetab juhatuse üliõpilaste esindajad riiklikesse kogudesse. EÜL abistab tudengeid järgmistel teemadel:

- haridusküsimused (kõrghariduse kvaliteet, kvalifikatsioonid, rahastamine, õppekorraldus, kõrgkoolide võrdlus/pingeread, kõrgkooli juhtimine, elukestev õpe, õppijakeskne õpe ja Euroopa Kõrgharidusruumiga seotud teemad);

- sotsiaalküsimused (akadeemiline mobiilsus, kõrghariduse rahvusvahelistumine, varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise, õppetoetused ja -laenu, õpingutega seotud kulud, eluase, transport, toitlustus, tervishoid, lastehoid, töötamine, ligipääs ja võrdväärsed võimalused kõrgharidusele ja sisseastumisele);
- üliõpilasliikumine (esinduse asutamine ja igapäevane haldamine, liikmetega seotud protsessid, arendustegevus organisatsiooni sees kui ka väljas).

EÜL-i üldkoosolekul vastu võetud otsused puudutavad kõiki Eesti üliõpilasi!

Üliõpilaste õigusest omavalitsusele

1920. aastal tekkisid Tartu Ülikooli ja Tallinna Tehnikumi juurde üliõpilasedustused. See andis võimaluse üliõpilaselusel kaasa rääkida ka üliõpilastel, kes ei kuulunud korporatsioonidesse ja seltsidesse.

1938. aastal hakkas kehtima uus ülikooliseadus. Üldiselt oli tegemist seadusega, mis püüdis ülikooli ja üliõpilasi tasavõrdseks teha. Üliõpilasorganisatsioonid olid erilise tähelepanu all. Samuti toimus vähikäik üliõpilasedustuste suhtes. Selle liikmed valiti ainult üliõpilaskonventide liikmete hulgast, mis lähtus loogikast, et iga 40 liikme kohta sai konvent ühe mandaadi.

Tänapäeval reguleerib **üliõpilaskonda Ülikooliseaduse §43 ja §51**.

- §43 lg 2: üliõpilaskond on institutsioon, mis teostab üliõpilaste õigust omavalitsusele – otsustada ja korraldada iseseisvalt, kooskõlas seaduse ja seaduse alusel antud õigusaktidega, üliõpilaselu küsimusi, lähtudes üliõpilaste huvidest, vajadustest, õigustest ning kohustustest.
- §51 lg 5: ülikooli eelarves nähakse ette vahendid, mida üliõpilasesindus kasutab

üliõpilasesinduse teostamiseks seadusest ja üliõpilaskonna põhikirjast tulenevate ülesannete täitmiseks.

Rakenduskõrgkoolide puhul rakenduskõrgkooli seaduse §25:

- §25 lg 2: üliõpilaskond otsustab ja korraldab iseseisvalt, kooskõlas seaduse ja seaduse alusel antud õigusaktidega, üliõpilaselu küsimusi, lähtudes üliõpilaste huvidest, vajadustest, õigustest ning kohustustest.
- § 25 lg 8: rakenduskõrgkooli eelarves nähakse ette vahendid, mida üliõpilasesindus kasutab üliõpilasesinduse teostamiseks seadusest ja üliõpilaskonna põhikirjast tulenevate ülesannete täitmiseks. Üliõpilasesindus käsutab nimetatud vahendeid iseseisvalt rektori antud volituse alusel ja üliõpilaskonna kehtestatud korras.

Mida see kõik reaalsuses tähendab?

- üliõpilaskond (ÜK) kui omavalitsuslik üksus, mis otsustab iseseisvalt üliõpilaseluga seotud küsimusi, kooskõlas seaduste ja ülikooli ning ÜK õigusaktidega
- üliõpilasesinduse valimised
- üliõpilasalgatused
- üliõpilasreferendumid/üliõpilashääletused
- erineb üliõpilaskonniti, kuid algatusõigus on üliõpilastel, üliõpilasesinduse valitud liikmetel, ülikooli nõukogul
- üliõpilasesindus kui ÜK vastutav ja korraldav esindusorgan
- formaalselt käsitletakse kui õppeasutuse struktuuriüksust
- saab rahastust kesksest eelarvest + omatulu

Eelnev ei tähenda, et üliõpilasesindus on ülikooli juhtkonna käepikendus. Ei tohi unustada, et üliõpilasesindus tegutseb lähtudes üliõpilaste huvidest, vajadustest, õigustest ning kohustustest!

Fakte üliõpilasliikumise ajalooost Eestis

Üliõpilasliikumine on Eestis ajalooliselt kujunenud välja **19.sajandi** alguses Tartus. Liikumise eeskuju pärines Saksamaalt.

Kõiki üliõpilasi puudutavaid küsimusi lahendasid, kas ülikool või üliõpilased ise (Chargiertenconvent). Enne sellise struktuuri jõudmist olid kasutusel erinevad lahendused. Algul loodi landsmannschaft'id, mis koondasid ühest piirkonnast pärit üliõpilasi. Paraku killustas see üliõpilaskonda. Katsetati ka teaduskondlikke kogusid, kus iga teaduskond valis omale seniori, kes organiseeris koosolekute ja ürituste toimumist ning haldas ühiskassat. Paraku keelati need 1816. aastal ära. Seejärel taastati üldine üliõpilaskond allgemeine burschenschaft, kuid sündmuste tõttu Saksamaal, kus üliõpilased sekkusid jõuliselt poliitikasse, saadeti ka see laiali.

1820. aastate keskel sai Tartu üliõpilaskond korporatsioonide organiseerimisvormi.

Üliõpilased hakkasid olulisemat rolli mängima pärast **1905.** aasta sündmusi, mil korraldati mitmeid demonstratsioone, nõuti demokraatlikke vabadusi ja Venemaa Asutava Kogu kokkukutsumist.

Eesti NSV perioodi lõpul osalesid üliõpilased aktiivselt nn fosforiidisõjas.

1920. aastal tekkisid üliõpilasedustused Tartu Ülikoolis ja Tallinna Tehnikumis (tänapäevane TTÜ). See andis võimaluse üliõpilaselus kaasa rääkida ka üliõpilastel, kes ei kuulunud korporatsioonidesse ja seltsidesse.

1938. aasta Ülikooliseaduse kohaselt olid üliõpilasedustuse ülesanded:

- Valitseda varasid, juhtida ärilisi ja kultuurilisi ettevõtteid
- Anda välja distsiplinaarmääruseid
- Moodustada üliõpilaskohtuid
- Saada kuni 7% õppemaksudest oma tegevuskulude katteks

1940. aastal sulgeti üliõpilasedustused ja –organisatsioonid. Nõukogude ajal organiseeruti komsomolidesse.

1990-ndatel toimus üliõpilaskonna rolli (välja)selgitamine, mis on üldse Nõukogude võimu alt vabaks saanud üliõpilasliikumise edasised eesmärgid. Suure hoo võttis nn kultuuritegevus ehk erinevate pidude ja sündmuste korraldamine.

Paralleelselt toimus ka turumajanduse ülesehitamine, mis tähendas üliõpilaste heaolu jätkuvat kärpimist. Inflatsioon sõi ära stipendiumid, erastamisega kadusid paljud üliõpilassoodustused. See viitas vajadusele üliõpilaste õigusi kaitsta.

Eesti Üliõpilaskondade Liit asutati 23. novembril 1991. aastal üheksa üliõpilasesinduse poolt. Esimesse EÜLi juhatusse kuulusid Sulev Alajõe, Agu Vahur ja Kaarel Tarand (vt EÜLi juhatuse liikmed läbi aegade). MTÜ-na registreeriti EÜL 1998. aastal.

Rahvusvahelised sidemed tulid EÜL-i tasemel tulid üliõpilaskonnale ja ka igale üksikule üliõpilasele ka materiaalseks kasuks. Juba **1992.** aasta algusest sai EÜL rahvusvahelise ISIC Assotsiatsiooni partneriks. Nii said Eesti üliõpilased kasutada olulist rahvusvahelisi reisi - soodustusi andvat ISIC-kaarti. 1991/1992. aasta kaardid on unikaalsed ka selle poolest, et kõik need Eestisse tulnud 7000 kaarti olid läbi teinud Kopenhaageni jalgsi ekskursiooni.

Aastast **1993** on EÜL andnud välja rahvusvahelist üliõpilaskaarti ISIC Student. Alates 1999. a septembrist hakati Eestis, esimesena maailmas, väljastama liitkaarte ISIC Student Maestro, milles on ühendatud ISIC-kaart ja pangatoiminguid võimaldav rahvusvaheline deebetkaart Maestro.

1998.-1999. aastal kujundati EÜL-is välja üliõpilaste vajadustel baseeruvad seisukohad, millega alustati tugevat eestkoste tegevust.

1999. aastaga uuendati EÜL-i põhistruktuurid - põhikiri, eelarve ning arvutiseeritud raamatupidamine. See võimaldas liikuda järgmiste teemadeni, mille hulka kuulus avalikkuse teavitamine. Üheks arendustegevuseks oli nt Üliõpilaslehe käivitamine.

1999. aastal viidi EÜL-i eestvedamisel Ülikooliseadusse sisse üliõpilaskonda puudutav regulatsioon, mille järgi toimivad kõrgkoolide üliõpilaskonnad tänaseni kuiüliõpilasomavalitsused. Üliõpilaskonda tunnustati kõrgkooli partnerina ja iga tudeng hakkas automaatselt kuuluma üliõpilaskonda omades õigust valida ja olla valitud üliõpilasesindusse.

Käesoleva sajandi esimese kümnendi algust iseloomustab EÜL ja üliõpilaskondade avalik poliitiline aktiveerumine. Mitmed kampaaniad ja meeleavaldused nii õppetoetuste teemal kui ka suurem rõhk kõrghariduse kvaliteedikindlustamise süsteemi loomisele.

Rõhutamaks kõrghariduse sotsiaalset dimensiooni alustas EÜL **2003.** aastal üliõpilaste sotsiaal-majandusliku olukorra uurimist liitudes õigepea rahvusvahelise üliõpilasstatistika võrgustikuga EuroStudent. Samuti asus EÜL tegelema enam Bologna protsessi teemadega ja nende selgitamisega.

Alates **2004.** aastast valitakse juhatusi juba eeldusel, et juhid pigem töötavad EÜL-is, mis tähendab, et õpingutele pühendatakse selle võrra vähem. Selline lähenemisviis on tõstnud EÜL võimekust rääkida kaasa igapäevaselt poliitika kujundamises ning olla algatusvõimeline partner.

2000. aastate teises pooles jätkas EÜL kõrghariduspoliitika kujundamises aktiivselt osalemist. Sisukalt ja positsioonekaitsvalt panustati Eesti kõrgharidusstrateegia 2006-2015 koostamisse, kus koos kõrgharidus- ja teadustöötajate katusühendusega UNIVERSITAS suudeti ära hoida üleminek üldisele õppemaksulisele kõrgharidusele.

2006. aasta aprillis toimus TLÜ, TTÜ ja EKA tudengite eestvedamisel "Ühikad korda!" meeleavalduste sari. Lisaks meeleavaldustele toimus mitmeid kohtumisi otsustajatega, mille tulemusel otsustas Vabariigi Valitsus toetada ühiselamute renoveerimist 160 miljoni krooniga.

2007. aastal osales EÜL kõrgkoolide kvaliteedikindlustamise süsteemi muutmise seaduseelnõu väljatöötamises. Tol perioodil hakati EÜL poliitiliste seisukohtade kujundamisel järjest enam võtma aluseks erinevaid uuringuid ja rahvusvahelisi võrdlusi. Samuti muutus süsteemsemaks organisatsiooni arendamine, sh eriti liikmesüliõpilaskondade koolitamine.

Majandusbuumi ajal alustati EÜL-iga lobitööd tasuta kõrghariduse toetuseks, mis alles **2011.** aastal jõudis sisuliste aruteludeni parlamendiga. IRL-i ja Reformierakonna koalitsioonileppe kohaselt võeti vastu 2012. aasta novembris vastu määrus, millega liiguti tasuta kõrghariduskorralduse poole.

2012. aastal toimusid kõrgharidusreformi vastased protestid, millega protesteeriti 30-EAP nõude ja väikeste õppetoetuste vastu.

2013/2014. õppeaasta sügisel jõustunud kõrgharidusreform ühtlustas kõigi sisseastujate jaoks tasuta kõrghariduse omandamise võimalused.

Avalik poliitika EÜL-is

Haridus- ja teaduspoliitika

Haridusvaldkond:

Kvaliteet kõrghariduses:

- õppekava arendus
- õppetöö hindamine
- õppekorraldus
- akadeemiline, psühholoogiline ja karjäärinõustamine
- tagasiside kogumine, analüüsimine ja kasutamine
- kõrgkooli juhtimine ja üliõpilaste osalus juhtimises
- välishindamine (EKKA), institutsionaalne akrediteerimine

- õppijakeskne õpe
- digipööre kõrghariduses
- õppejõud (tema kvalifikatsioon, täiendkoolitus, tema profiil jmt)

Kõrghariduse rahastamine

- tulemus- ja halduslepingud
- kõrghariduse konsolideerumine
- ei õppemaksudele

VÕTA

Praktika ja tööturg ning kõrgharidus

Üliõpilaste õigused ja kohustused

Õpingute katkestamine

Teadusvaldkond:

- teaduse rahastamine
- teadurite karjäärimudel
- doktorikraadi väärtustamine ühiskonnas
- teaduse ja ettevõtluse integreerimine
- teadus-/teadmispõhine riigijuhtimine

Sotsiaalpoliitika

Sotsiaalvaldkond:

Sotsiaalsed garantiid

- õppetoetused (sh doktoranditoetus) ja stipendiumid (sh doktorandistipendium)
- õppelaen
- ravikindlustus
- akadeemilise puhkuse ajal õppimise võimaldamine
- soodne transport

Ligipääs kõrgharidusele

- ei diskrimineerimisele ehk kõigile ligipääs, kes on võimekad
- info kättesaadavus kõrgkoolis õppimise võimalustest
- erivajadusega õppurite toetamine
- universaalne disain, füüsiline ja sotsiaalne/vaimne keskkond (majutus, õpperuumid,

sh raamatukogu, nõustamisteenused, muud tugiteenused, nt lastehoid)

- sotsiaalne võrdsus
- mobiilsus kõrghariduses, sh ajutised programmid, õpikogemuste vahetamine, ERASMUS+
- Rahvusvahelised kraadiõppurid

Liikmed

Liikmete valdkond:

- Üliõpilasedemokraatia (kõik seoses esinduste tegevusega, sh valimised, esindamine jne)

- Koolitamine AP teemadel
- Sisendi saamine AP teemadel
- Jõustamine kõrgkoolisiseselt enda õppurite õiguste eest seismisel (otsene

tugi tegevmeeskonna ja juhatuse poolt)

- Liikmete sidustamine - kommunikatsiooni võrgustiku loomine

Rahvusvaheline tasand

Koostöö rahvusvaheliste organisatsioonidega

- BOM
- NOM, sh koostöö Põhja-maade Ministrite Nõukoguga
- ESU

Euroopa kõrgharidusruum

- Bologna protsess, sh BFUG
- Kõrghariduse kvaliteet
- Mobiilsus ja rahvusvahelustumine

- Sotsiaalne dimensioon ehk kaasav kõrghariduskorraldus
- Avalik vastutus, juhtimine ja kõrghariduse rahastamine
- European Student Card

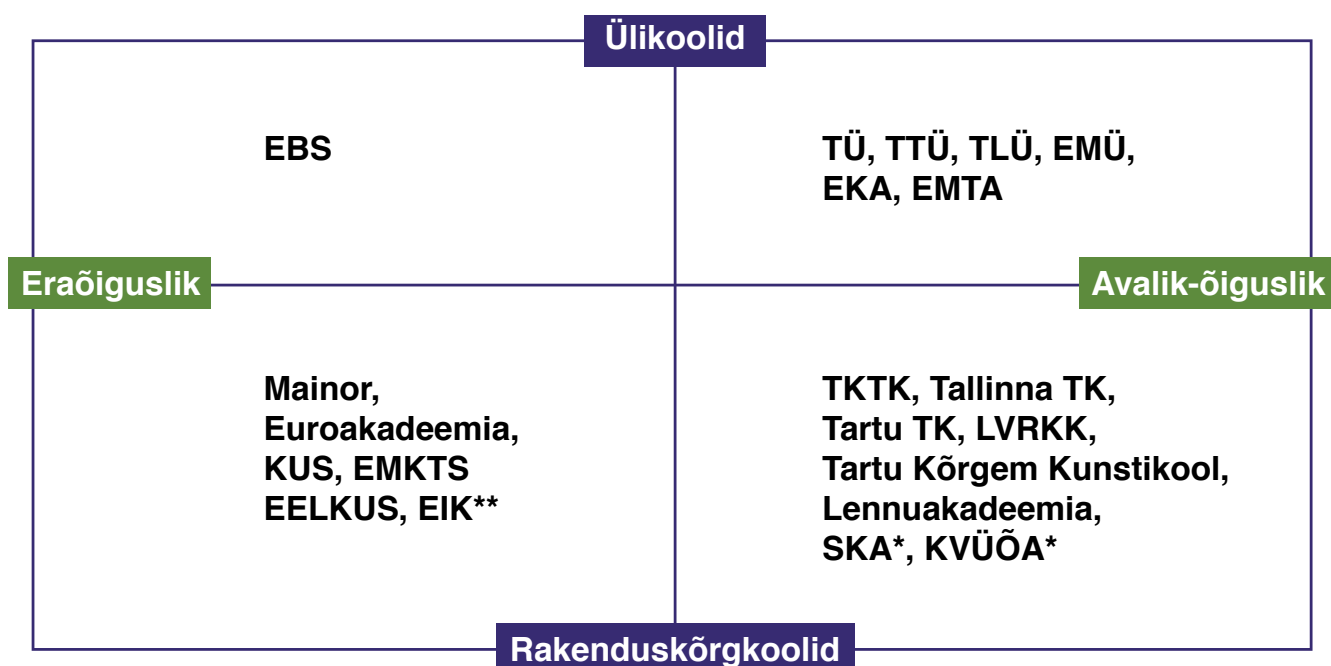
Kes on olulised osapooled, kellega koostöös kõrghariduses toimuvat mõjutatakse?

Erinevad osapooled Eesti kõrghariduses jagunevad kolme tasandi vahel:

- kõrgharidusasutused,
- avalik sektor, otseselt kõrgharidusega seotud osapooled,
- ühiskondlik tasand ja kaudselt seotud osapooled.

Kõrgharidusasutused

Eestis eksisteerivad kahte tüüpi kõrgharidusasutused: ülikoolid ja rakenduskõrgkoolid. Seejuures on nende omandivorm kas avalik-õiguslik (nt TÜ, TTÜ, TKTK) või eraõiguslik (nt EBS, Mainor).

Joonis 1. Eesti kõrgharidusasutused.

Avalik sektor, otseselt kõrgharidusega seotud osapooled

Siia gruppi kuuluvad need ministriumid ja nende allasutused, kellel on otsene puutepunkt haridusteemadega, samuti erinevad MTÜd, kes otseselt esindavad olulisemaid kõrghariduse osapooli.

- Haridus- ja teadusministeerium (HTM)
  - Vastutav ministeerium, üks peamine poliitikakujundaja kõrghariduses
  - Õigusloome
  - Strateegilised suunad (elukestva õppe strat., kh rahvusvahelistumise strat. etc)
  - Rahastamine (halduslepingud ülikoolidega)
  - Rakenduskõrgkoolide haldamine
- Teised ministriumid
  - Rahandusministeerium (RaM) – õppelaenu puudutav, riigieelarve strateegia
  - Kaitseministeerium (KaM) – kvüõa kui kaitsemin. haldusalas olev õppeasutus, aja-

teenistus ja akadeemiline puhkus

- Siseministerium (SiM) – Sisekaitseakadeemia kui SiMi haldusalas olev õppeasutus
- Sihtasutus Archimedes – riiklike ülesandeid täitev SA HTMi haldusalas
  - Hariduse rahvusvahelistumise agentuur – Erasmus+, Nordplus, Study in Estonia, erivajadusega üliõpilaste stipendiumid, erialastipendiumid, Kristjan Jaagu stipendium.
- Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuur (EKKA) – kõrgkoolide ja õppekavade hindamine
- Akadeemilise tunnustamise agentuur (ENIC/NARIC) – välismaa kraadide tunnustamine
- Rektorite Nõukogu (ERN) – avalik-õiguslike ülikoolide rektoreid koondav koda
  - Ühtse nägemuse kujundamine
  - Ühiste huvide esindamine riiklikul tasandil
- Rakenduskõrgkoolide Rektorite Nõukogu (RKRN)
  - Rakenduskõrgkoolide rektoreid koondav koda, ERNist oluliselt vähemaktiivsem
- Eesti Teaduste Akadeemia
  - Osaleb nii poliitikaloomes, nimetab liikme TTÜ kuratooriumisse ja TÜ nõukogusse

Ühiskondlik tasand ja kaudselt seotud osapooled avalikus sektoris

Peamiselt moodustavad selle grupi tööandjad, kes on esindatud läbi erinevate katusorganisatsioonide. Tööandjad on kõrghariduses äärmiselt oluline osapool, kuna nende tegevus suuresti sõltub kõrgkoolide lõpetajatest. Ettevõtted on koondunud erinevate katuste alla nagu Tööandjate Keskkliit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Teenusmajanduskoda, Eesti Elektritööstuse Liit etc. Samuti on nad esindatud:

- ülikoolide juhtorganites – tööandja perspektiivi toomine ülikoolidesse
- õppeprogrammide nõukogudes – sisendi andmine, et haridus vastaks tööandjate vajadusele, praktika küsimused
- riiklikes nõukodades ja töörühmades – poliitikakujundamises osalemine

Tööandjate huvi on saada piisaval hulgal tööturu vajadustele vastavaid kõrge kvalifikatsiooniga spetsialiste (tööandjate manifest). Samas lähevad siinkohal tööandjate huvid tihti vastuollu, kuna ettevõtted tegelevad erinevates valdkondades.

Tööandjate puhul saab rääkida üldiselt erasektori ettevõtetest ja suurematest riigiettevõtetest nagu Eesti Energia ja Elering. Avaliku sektori huvid enda tulevase tööjõu suhtes sisuliselt puuduvad.

Teised ühiskondliku tasandi ja kaudselt seotud avaliku sektori osapooled:

- Kutsealaliidud – kutsestandardid, õppekavaarendus
- Ametiühingud – õppekavaarendus, arstide puhul arst-residentide palgad etc
- Erinevad MTÜd
  - Eesti Puuetega Inimeste Koda – erivajadusega inimeste ligipääs kõrgharidusele
  - Eesti Noorteühenduste Liit (ENL) – kodanikuhariduse eest seismine, EÜL-i oluline koostööpartner
  - Eesti Õpilasesinduste Liit (EÕEL) - esindada Eesti õpilaste ja õpilasesinduste huve ja

arvamusi avalikkuse ees, EÜL-i oluline koostööpartner

- Riigikogu – seaduste kinnitamine, olulised arutelud kultuurikomisjonis
- Vabariigi Valitsus (VV) – prioriteetide seadmine, määruste kinnitamine, Tartu Ülikooli nõukogu ja TTÜ kuratooriumi kinnitamine (ministri ettepanekul)
- Riigikantselei – toetab VV strateegiliste suundade paikapanekul, nt läbi rakkerühmade ja Teadus- ja Arendusnõukogu (TAN) töö

EÜLi rahvusvaheline suhtlus

- Baltic Organisational Meeting ehk BOM on Baltikumi üliõpilaskondade igaaastane Baltikumi üliõpilasliikumises aktuaalset teemat puudutav üritus, mis rotatsiooni korras toimub erinevates Balti riikides ja mille korraldamise kohustus lasub vastava riigi üliõpilaskondade liidul.
- Nordic Organisational Meeting ehk NOM on Põhjala- ja Baltiriikide üliõpilaskondade liitude laiendatud (kaasatud on ka Fääri saared ning Gröönimaa) kohutmine, mis toimub traditsiooniliselt mõned nädalad enne Euroopa Üliõpilasliidu (ESU) üldkoosolekut ja kus arutatakse nii ESU üldkoosolekut kui ka kohutumise temaatikat puudutavaid küsimusi.
- European Student Union (ESU) ehk Euroopa Üliõpilasliit on Euroopa üliõpilaskondade liitused koondav üleeuroopaline katusorganisatsioon kuhu kuulub 46 üliõpilaskondade liitu 39 riigist (7 riiki esindab kaks erinevat üliõpilaskondade liitu). ESU egiidi all toimub igal aastal neli suuremat liikmetele suunatud üritust, kaks European Students' Conventionit ehk ESCd ja kaks üldkoosolekut ehk BMi.
  - ESC on kaks korda (tavaliselt sügise ja kevade alguses) toimuv üritus mille eesmärgiks on vastava temaatika arutamine ja vastavat teemat puudutava kompetentsi tõstmine.
  - ESU BM on samuti kaks korda (tavaliselt sügise ja kevade lõpus) toimuv ESU üldkoosolek millele eelneb paari päevane temaatiline konverents. Sügisesel üldkoosolekul on tähtsamateks arutuse all olevateks dokumentideks järgmise aasta tegevuskava ja vajadusel strateegia. Kevadise üldkoosoleku kõige olulisem osa on organisatsioonile uute juhtide ja volikogu liikmete valimine.

Kuidas tudengiesindajad poliitikat mõjutavad?

Tudengite kaasatus kõrghariduspoliitikasse (higher education governance) on üks Bologna protsessi eesmärke.

Mida saab Eestis teha?

- Protestikultuur ei ole kuigi tugev
- Loomulikult on olemas juba eksisteerivad formaalsed kanalid, mida kasutada 20% reegel
- Kaasamise hea tava
- Võimalus läbi EMSLi end olulistesse teemadesse sisse lükata
- Kaasamise hea tava on tegelikult mõeldud valitsusasutustele
- Aga huvikaitses saab samadele põhimõtetele rõhuda ka kõrgkoolides.
- Näiteks: Kaasamist rakendatakse selliste poliitikaalgatuste väljatöötamisel, millel on arvestatav mõju huvirühmadele.

Aga ka:

- Eelnõude väljatöötamise käigus konsulteerib valitsusasutus kõrgkool huvirühmadega ja avalikkusega võimalikult varajases menetlusetapis ja kogu protsessi vältel.
- kaasatavatele võimaldatakse piisavalt aega tagasiside andmiseks

Keda Eestis mõjutada?

- Riigikogu
- Haridusministeerium
- Rektorate Nõukogu
- „Ülikooli kõrgeim otsustuskogu“

Lisalugemist:

Kaasamise hea tava

Kaasamise käsiraamat (EMSL)

Bologna With Student Eyes (2015, 2018)

Vilistlaste soovitusel:

Monika Maljukov:

- Mitteformaalsete ürituste korraldamine ja neil osalemine suhete hoidmiseks ja arendamiseks, kontaktide saamiseks.
- Info saamine läbi kontaktide.
- Pidevate korratavate loosungite loomine (nt „tasuta kõrgharidus“).
- Meeleavaldused ainult suurema vajaduse korral ja alustada kõrgkoolis seest.

Eimar Veldre:

- Tegevuste jada sõltub eesmärgist.
- Seisukohtade koalitsioonileppesse saamiseks on üks loogika, eelnõu koostamisel aga hoopis teine.
- Peab olema valmis kiireteks aruteludeks, kõik tudengite esindajad peavad olema teemas „soojad“.
- Välise aktsioonide jaoks on oluline solidaarsus partneritega.

Teiste riikide näiteid

Norway:

“Organise meetings with parliamentarians. And present what you want to see (legislation, budgets, hearings) Bring a lobby note with you. Small country, easy access to politicians.”

Denmark:

“We take the approach that using multiple tools at the same time is most effective. Like campaigning and protests combined with lobby work and research. We also try to use contacts in all parties uniting them around whatever possible small things that could benefit students”

Finland:

“Be active in the right time.”

“Know the decision making process so that students will know when to influence and who.”

Latvia:

The best way to influence politics is to have good and regular contact with members of ministries and parliament. That means, preparing and knowing your facts and figures, bringing in examples from other countries that are respected by the people in higher education (HE) field (ooo, Estonia is doing this? we MUST try). Another nice thing we tried this year is cooperating with other organizations and getting information from them. For example, we do not feel very strong in PhD and science questions, so we are good friends with Young Scientist Union of Latvia.

United Kingdom:

“Sometimes this can go further, where NUS UK/Scotland has actively written amendments to legislation or scrutiny questions to senior ministers, which have them been submitted and argued for by politicians we have good relationships with. Mostly we’ve been able to do this by working with opposition politicians who are looking for any sensible challenge they can make to government policy, and we just provide them with really sensible amendments and arguments that benefit students.”

“Building the informal relationships with politicians to make these activities easier - inviting them to celebration events and making sure they’re included in feel-good community/student activities, especially with local unions.”

“Building ‘coalitions of interest’ around specific issues, eg. NUS Scotland brought trade unions and university lay board members together to create big majorities in favour of changes to higher education (HE) governance.”

Olulisemad õigusaktid, mis korraldavad haridusmaastikku

Seadused

Haridusseadus

Reguleerib kogu haridusmaastikku. Haridusseaduse ülesanne on õiguslikult tagada haridussüsteemi kujunemine, toimimine ning areng.

Ülikooliseadus

Ülikooliseaduse ülesanne on sätestada ülikooli asutamise, ühinemise, jagunemise ja tegevuse lõpetamise kord, tegutsemise alused, autonoomia piirid, juhtimise põhimõtted, kõrghariduse omandamise vormid ja tingimused, ülikooli varade õiguslik seisund, finantseerimise kord, õppejõudude ja üliõpilaste põhiõigused ja -kohustused ning haldusjärelevalve ülikooli tegevuse üle.

Ülikooliseadusega seonduvad rakendusaktid, sealhulgas:

- **Tartu Ülikooli seadus** - seadus määrab Tartu Ülikooli õigusliku seisundi suhetes riiklike institutsioonidega. Seadus sätestab ülikooli autonoomia, tegevuse aluste ja korralduse erisused teiste avalik-õiguslike ülikoolidega võrreldes.
- **Tallinna Tehnikaülikooli seadus** - seadus sätestab Tallinna Tehnikaülikooli autonoomia ning tegevuse aluste ja korralduse erisused teiste avalik-õiguslike ülikoolidega võrreldes.

Rakenduskõrgkooli seadus

Seadus sätestab riigi rakenduskõrgkooli moodustamise, ümberkorraldamise, tegutsemise ja tegevuse lõpetamise alused, juhtimise põhimõtted, kõrghariduse omandamise tingimused ja õppekorralduse alused, üliõpilaste põhiõigused ja -kohustused, rakenduskõrgkooli eelarve, finantse-

erimise ning haldusjärelevalve alused.

Erakooliseadus

Seadust kohaldatakse eraõiguslikele juriidilistele isikutele, kelle tegevuse tulemuseks on võimalik omandada haridust alus-, põhi-, kesk- või kõrghariduse tasemel.

Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus

Seaduse ülesanne on sätestada teadus- ja arendustegevuse korralduse alused, kindlustada teadus- ja tehnoloogialoome kui eesti kultuuri ja majanduse koostisosa säilimise ning edasise arengu õiguslikud vahendid.

Välisriigi kutsekvalifikatsiooni tunnustamise seadus

Seadusega kehtestatakse välisriigi kutsekvalifikatsiooni tunnustamise alused, tingimused ja kord reguleeritud ametikohal või kutsealal töötamiseks või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemiseks.

Õppetoetuste ja õppelaenu seadus

Seadus sätestab õppetoetuste ja õppelaenu saamise alused, tingimused ja korda, et tagada ligipääs kutseharidusele ja kõrgharidusele ning motiveerida kutseharidust omandavat õpilast (edaspidi õpilane) ja kõrgharidust omandavat üliõpilast (edaspidi üliõpilane) täiskoormusega ja edukalt õppima ning õppekava nominaalkestusega läbima.

Määrused

Haridus- ja teadusministri käskkiri "Eesti kõrgharidussüsteemi kirjeldus"

Paneb lisaks paika kvaliteedi hindamise (EKKA), akrediteerimise, vastuvõtutingimused (gümna tunnistus), ainepunktisüs-

teemi, rakenduskõrghariduse, bakalaureuse (ja integreeritud õppe), magistri ja doktoriõpe loogikad.

Kõrgharidusstandard, seletuskiri –

põhimõtteliselt sama, mis kõrgharidussüsteemi kirjeldus, kuid oluliselt detailsem

Lisa 1 Kõrgharidustaseme astmete õpiväljundid ning nende seos kvalifikatsiooniraamistikuga; Lisa 2 Õppevaldkondade, õppesuundade ja õppekavarühmade loetelu; Lisa 3 Õppekavagrupid, nendes kõrgharidustaseme õpet läbiviivad õppeasutused ning nende antavate diplomite ja akadeemiliste kraadide nimetuste loetelu; Lisa 4 Õppekavagruppide ja õppekavarühmade vastavustabel

Õppelaenu tagasimaksmise ning kustutamise tingimused ja kord

Riigi tagatis õppelaenule.

Õppelaenu kustutamine enne 2009. a. riigi teenistuses olnud isikutele.

Üliõpilaste stipendiumite liigid, suurus ja määramise üldtingimused

Erialastipendium; tulemusstipendium; doktorandistipendium; erivajadustega üliõpilaste stipendium; asenduskoduteenusel ja perekonnas hooldamisel viibinud üliõpilaste kõrghariduse omandamist toetav stipendium

Kõrgharidustaseme õppe õppekulude osalise hüvitamise ülemmäärad ainepunktidele

2. Õppekulude osalise hüvitamise ülemmäärad

(1) Õppekulude osalise hüvitamise ülemmäär kõrgharidustaseme kõigil astmetel, välja arvatud lõikes 2 nimetatud õppekavadel, on 50 eurot ainepunkti kohta.

(2) Õppekulude osalise hüvitamise ülemmäärad õppekavade erisustest tulenevalt on:

1) kunstide õppesuuna õppekavadel 100 eurot ainepunkti kohta;

2) bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õppekavadel arstiõppes, hambaarstiõppes ja loomaarstiõppes 100 eurot ainepunkti kohta;

3) rakenduskõrgharidusõppe õhusõiduki

juhi õppekaval 120 eurot ainepunkti kohta.

Veel olulisi õigusakte:

- **Eesti Vabariigi kvalifikatsioonide ja enne 20. augustit 1991. a antud endise NSV Liidu kvalifikatsioonide vastavus**
- **Välisriigi haridust tõendavate dokumentide hindamise ja akadeemilise tunnustamise ning välisriigi haridussüsteemis antud kvalifikatsiooni nimetuse kasutamise tingimused ja kord**
- **Õpetajate koolituse raamnõuded**
- **Arstiõppe, loomaarstiõppe, proviisoriõppe, hambaarstiõppe, ämmaemandaõppe, õeõppe, arhitektiõppe ja ehitusinseneriõppe raamnõuded**
- **Diplomi ja akadeemilise õiendi statuut ja vormid**
- **Õppeasutuste antavate akadeemiliste kraadide nimetuste loetelu**
- **Ühtne hindamissüsteem kõrgharidustasemel, koos diplomi kiitusega (cum laude) andmise tingimustega**

Strateegiad ja programmid

Eesti elukestva õppe strateegia 2020

Ei ole spetsiifiline ühele õppeastmele – kogu strateegia kehtib kõigile, nii kooli-, kutse- kui üliõpilastele.

Eesti elukestva õppe strateegia kõrgharidusprogramm

Programmiga seatakse valdkonna arengusuunad ning panustatakse **elukestva õppe strateegia** ellu viimisesse.

Kõrgharidust arendatakse ka **õpetajate ja haridusasutuste juhtide, õppe- ja karjäärinõustamise, digipöörde ning tööturu ja õppe tihedama seostamise programmidega.**

Programmi eesmärgiks on rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline kõrgharidus, mis toetab Eesti majanduse kasvuvaldkondade ja ühiskonna arengut, valmistades ette spetsialiste nii kasvualadel kui ka riigi

kultuuri ja toimimise jaoks vajalikes valdkondades. Igale motiveeritud ja võimekale üliõpilaskandidaadile on tagatud ligipääs kõrgharidusele ning igale lõpetajale väljund tööturule.

Programmi viiakse ellu meetmete abil:

- Võrdsed võimalused kõrgharidusõppeks ja muutunud õpikäsituse põhimõtete juurutamine
- Kõrgharidusõppe vastavusse viimine nüüdisaegse tööturu vajadustega
- Kõrghariduse rahvusvahelise konkurentsivõime edendamine

Eesti kõrghariduse rahvusvahelise tutvustamise strateegia

Strateegia eesmärk on aidata kaasa teiste kavade täitmisele - rahvusvahelistumine ja selle kaudu majanduse konkurentsivõime paranemine. Strateegia aitab Euroopa Liidu eelarveperioodil 2014–2020 struktuurifondi toetusi efektiivselt kasutada.

Eelnõud

Eelnõude infosüsteem

Koht, kust leiab töös olevad eelnõud. Hea viis olla kursis seaduselojate tegevusega (ministeeriumite vaates). Kõik seadused, määrused jms, nende menetlusteave jms on kättesaadav.

Riigikogu eelnõude veeb

Teine kasulik koht on Riigikogu veeb, kus on võimalik tutvuda menetluses olevate eelnõudega.

Üliõpilaste õigused ja kohustused

Üliõpilaste õigused ja kohustused paika pandud erinevate seaduste, määruste ja muude õigusaktidega.

Ülikooliseaduses (§42):

- Üliõpilastel on õigus:
  - mis tahes alal õppides valida oma õppekavasse aineid väljastpoolt õppe-

suunda ülikooli nõukogu kehtestatud korras;

- omandada kõrgharidust õppekulusid hüvitamata, kui käesolevas seaduses ei ole sätestatud teisiti;
- õppekavaväliselt kuulata loenguid ning sooritada praktikume, seminare, eksameid ja arvestusi, kusjuures õppejõud võib tingimuste (töökohad, õppevahen-

- did jne.) puudumisel üliõpilaste osavõtu õppekavavälisest õppes piirata;
- ühisõppekaval õppides läbida oluline osa ühisõppekavast teise ühisõppekavas osaleva õppeasutuse juures, kusjuures teise ühisõppekavas osaleva õppeasutuse juures õppimiseks loetakse õppimist igas õppevormis;
  - kasutada tasuta auditooriume, laboratooriume, arvutisaale, raamatukogusid, inventari, seadmeid ja muud vara ülikoolis kehtestatud korras;
  - ülikooli või mõne tema õppekava sulgemise korral jätkata õpinguid teise õppekava alusel või teises ülikoolis;
  - valida oma esindajaid ja olla valitud ülikooli kollegiaalsetesse otsustuskogudesse;
  - esitada rektorile põhjendatud taotlus õppejõu kõrvaldamiseks õppetegevusest;
  - saada õppetoetust ja õppelaenu õppetoetuste ja õppelaenu seadusega sätestatud tingimustel ja korras;
  - saada kord igas kõrgharidusastmes ülikooli nõukogu kehtestatud korras akadeemilist puhkust üldjuhul kuni üks aasta, lisaks tervislikel põhjustel kuni kaks aastat, aja- või asendusteenistuse puhul kuni üks aasta ning lapse hooldamiseks kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni;
  - saada õppimiseks vajalikke õppekavu, -programme ja muud informatsiooni;
  - õpi- ja karjäärinõustamisele;
  - nõuda eksami või arvestuse sooritamiseks komisjoni;
  - saada üliõpilaspilet **valdkonna eest vastutava ministri** kehtestatud korras;
  - üliõpilasmavalitsusele §-s 43 sätestatud tingimustel ja korras;
  - kasutada muid seaduse, ülikooli põhikirja, sisekorraeeskirjade ja muude õigusaktidega üliõpilastele kehtestatud õigusi.
- Üliõpilased peavad jälgima käesoleva seaduse, ülikooli põhikirja, sisekorraeeskirjade ja muude õigusaktidega üliõpilastele kehtestatud kohustusi ning kandma vastutust nende rikkumise eest.

Rakenduskõrgkooliseaduses (§24):

- Üliõpilasel on õigus:
  - valida oma õpingukavasse kuni kümne protsendi ulatuses aineid teistest õppekavadest;
  - ühisõppekaval õppides läbida oluline osa ühisõppekavast teise ühisõppekavas osaleva õppeasutuse juures, kusjuures teise ühisõppekavas osaleva õppeasutuse juures õppimiseks loetakse õppimist igas õppevormis;
  - tasuta kasutada õppetegevuseks rakenduskõrgkooli auditooriume, laboratooriume, arvutisaale, raamatukogusid, inventari, seadmeid ja muid vahendeid vastavalt rakenduskõrgkoolis kehtestatud korrale;
  - omandada kõrgharidust õppekulusid hüvitamata, kui käesolevas seaduses ei ole sätestatud teisiti;
  - valida oma esindajaid ja olla valitud rakenduskõrgkooli üliõpilasesindusse;
  - õpi- ja karjäärinõustamisele;
  - esitada rektorile üliõpilasesinduse kaudu põhjendatud esildis õppejõu sobimatuse kohta õppeaine õpetamiseks;
  - saada õppetoetust ja õppelaenu õppetoetuste ja õppelaenu seadusega sätestatud tingimustel ja korras;
  - saada igal õppeaastal vähemalt kaheksa nädalat puhkust;
  - saada kord igas kõrgharidusastmes rakenduskõrgkooli nõukogu kehtestatud korras akadeemilist puhkust üldjuhul kuni üks aasta, lisaks tervislikel põhjustel kuni kaks aastat, aja- või asendusteenistuse puhul kuni üks aasta

- ning lapse hooldamiseks kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni;
- saada rakenduskõrgkoolilt õppekorraldusalast informatsiooni;
  - saada üliõpilaspilet **valdkonna eest vastutava ministri määrusega** kehtestatud korras;
  - kasutada muid seaduse, rakenduskõrgkooli põhimääruse, sisekorraeeskirja ja teiste õigusaktidega üliõpilastele kehtestatud õigusi.
  - Üliõpilased peavad järgima käesoleva seaduse, rakenduskõrgkooli põhimääruse, sisekorraeeskirjade ja muude õigusaktidega üliõpilastele kehtestatud kohustusi ning kandma vastutust nende rikkumise eest.
  - Sisekaitselise rakenduskõrgkooli üliõpilasele laieneb ametnike eetikakodeks. Sisekaitselise rakenduskõrgkooli põhimäärus võib üliõpilasele laiendada politsei-, vangla-, pääste- ja avaliku teenistuse ametnikele ettenähtud õigusi ja kohustusi, kui see on vajalik õppe eesmärkide saavutamiseks. Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 1 nimetatud õigus ja punktis 5 nimetatud õigus saada õppetoetust üliõpilasele ei laiene.
  - Sisekaitselise rakenduskõrgkooli üliõpilasele makstakse stipendiumi, mille suuruse ning maksmise tingimused ja korra kehtestab Vabariigi Valitsus või tema poolt volitatud minister määrusega.
  - Tegevteenistuses olevale riigikaitselise rakenduskõrgkooli üliõpilasele laienevad käesolevas paragrahvis sätestatud õigused riigikaitselise rakenduskõrgkooli põhimäärusega sätestatud ulatuses. Põhimäärus laiendab vastavad õigused niivõrd, kui võrd need ei ole vastuolus kaitseväeteenistust puudutava regulatsiooniga.

- Merehariduse omandamist võimaldava rakenduskõrgkooli üliõpilasel, kes õpib meresõiduohutuse seadusega reguleeritud laevapere liikme koolituse aluseks oleval õppekaval, on õigus riigieelarvest rahastatavale toitlustusele ja vormiriietusele.

Muud õigused tulevad näiteks õppetootuste ja õppelaenu seadusest, erinevatest määrustest, samas ka kõrgkooli õppekorralduseeskirjast, viimane on igapäevaselt kõige olulisem dokument, mis reguleerib üliõpilase õigusi ja kohustusi.

Üliõpilaste õigustega on mõningaid probleeme:

- üliõpilaste üldine teadlikkus enda õigustest on madal, eriti suur probleem rahvusvaheliste üliõpilaste puhul (keelebarjäär, õigusaktid suures osas eestikeelsed), sh ei teata, kuhu mure korral pöörduda või kuidas täpselt käituda;
- üliõpilaste kohustustel aetakse rohkem järge kui õigustel
- õppejõud võtavad üliõpilasi ülikooli, määravad neile reeglid, õpetavad neid, toovad teadusraha, mis annab neile palju mitteformaalset võimu, mis omakorda tähendab, et üliõpilaste õiguste tagamisega võib tekkida murekohti.

Üliõpilaste tugiteenused on hetkel väga üldiselt kirjas (nt Ülikooliseadus §42 lg 1 p 91: üliõpilastel on õigus õpi- ja karjäärinõustamisele), mis tähendab, et raske on tagada kõigile võrdväärse kvaliteediga teenused, kuna pole täpselt määratletud, millistele kriteeriumitele need teenused peavad vastama.

Kõrghariduse korraldus

Kõrgharidussüsteem

Alates 2002/2003. õppeaastast on kõrgharidussüsteem kolmeastmeline, järgides Euroopa kõrgharidusruumi bachelor-master-PhD mudelit. Seejuures toimub kõrghariduse omandamine ülikoolis rakenduskõrgharidus-, bakalaureuse-, magistri- ja doktoriõppes. Rakenduskõrgharidusõpe võib toimuda ka rakenduskõrgkoolis või mõnes kutseõppeasutuses. Rakenduskõrgkoolis võib toimuda ka magistriõpe. Omandivormilt jagunevad õppeasutused riiklikeks, avalik-õiguslikeks ja eraõiguslikeks.

Kõrgharidusõppesse vastuvõtu üldtingimuseks on keskharidus, kuid õppeasutused võivad kehtestada täiendavaid vastuvõtutingimusi, näiteks sisestumiseksamid, riigieksamite tulemused või vestlus.

Kõrghariduse esimese astme õpped on rakenduskõrgharidusõpe ja bakalaureuseõpe. Rakenduskõrgharidusõppe eesmärgiks on kindlal kutsealal töötamiseks või magistriõppes edasiõppimiseks vajalike pädevuste omandamine. Bakalaureuseõppe eesmärk aga üldhariduslike teadmiste süvendamine, eriala alusteadmistest ja -oskuste omandamine õpingute jätkamiseks magistriastmes ning tööle asumiseks. Õpete kestused on valdavalt 3-4 aastat.

Magistriõpe on kõrghariduse teise astme õpe, mille kestel süvendatakse erialateadmisi ja -oskusi ning omandatakse vajalikke teadmisi ja oskusi iseseisvaks tööks ja doktoriõppes õpingute jätkamiseks. Õppe kestus on üldjuhul kaks aastat (120 EAP). Lõpetaja saab diplomi õppekava täitmise ja magistrakraadi andmise kohta, mis annab õiguse kandideerida doktoriõppesse.

Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õppekavadel põhinev õpe sisaldab nii alusõpet kui ka süvendatud spetsialiseerumisega õpet. Üheastmelised integreeritud õpped on arsti-, loomaarsti-, proviisori-, hambaarsti-, arhitekti-, ehitusinseneriõpe ning klassiõpetaja õpetajakoolitus. Õpete nominalkestused on 5-6 aastat. Lõpetamisel antav kvalifikatsioon annab õiguse kandideerida doktoriõppesse.

Doktoriõpe on kõrghariduse kolmanda astme õpe, mille eesmärgiks on iseseisvaks teadus-, arendus- või kutsealaseks loometöökaks vajalike teadmiste ja oskuste omandamine. Doktoriõppe nominaalkestus on 3-4 aastat. Õppe lõpetajale antakse diplom õppekava täitmise ja doktorikraadi andmise kohta. Doktorikraad on teaduskraad, mille saamiseks koostatakse ja kaitstakse doktoritöö ehk iseseisev teaduslik uurimus või loometöö.

Informatsioon kõrgharidustaseme õppekavade kohta on koondatud Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) õppekavade registrisse, mille avalikus vaates saab tutvuda kõikide õppekavadega. Õppekavade väljavõtte tabelina.

Doktoriõpe

180-240 EAP (3-4 aastat)

Integreeritud bakalaureuse- ja magistriõpe
300-360 EAP
(5-6 aastat)

Magistriõpe

60-120 EAP (1-2 aastat)

Bakalaureuseõpe
180-240 EAP
(3-4 aastat)

**Rakendus-
kõrgharidusõpe**
180-270 EAP
(3-4,5 aastat)

Keskharidus

Joonis 2. Eesti kõrgharidussüsteemi kirjeldus. Allikas: HTM

Õppimine

2013/2014. õppeaasta sügisel jõustunud kõrgharidusreform ühtlustas kõigi sisseastujate jaoks tasuta kõrghariduse omandamise võimalused.

Jõustunud muudatused õppeasutuste rahastamisel ja õppeteenustasuta õppimisel puudutavad avalik-õiguslikke ülikoole, riigi rakenduskõrgkoole ja Eesti Infotehnoloogia Kolledžit.

Erakõrgkoolidele riik üldjuhul tegevustoetust ei eralda, millest tulenevalt peab erakõrgkoolis õppides õppemaksu reeglina ise tasuma.

Õppima asumine

Vastuvõtutingimused on kõrgkoolide kodulehtedel leitavad tavaliselt pool aastat enne õppetöö algust, seega on piisavalt aega tutvuda konkreetsete sisseastumistingimustega, mille kehtestab iga kõrgkool ise.

Erinevates kõrgkoolides õpetatakse sageli sarnaste nimetustega erialasid. Oluline on arvestada, et ainult õppekava nimetuste alusel ei tohiks valikut teha. Kõrgkoolide kodulehtedel on kirjeldatud, mida seal õpetatakse ja kuidas õppetöö toimub. Ära on toodud ka õppekavad, kust on näha erialade eesmärgid, õpetatavad ained ja õpiväljundid.

Üldjuhul kehtestavad kõrgkoolid sisseastumislävendid, mille ületanud immatrikuleeritakse üliõpilasteks. Näiteks kui õppekava sisseastumislävend on 70 punkti 100-st, immatrikuleeritakse kõik 70 punkti ületanud. Sisseastumislävendi punktide arvestamisel võtab kõrgkool arvesse vastavate riigi- ja vajadusel sisseastumiskomitee tulemusi ning mõnedel õppekavadel ka gümnaasiumi lõputunnistuse keskmist hinnet.

Teatud juhtudel võib kõrgkool kehtestada ka ülempiiri, millest rohkem üliõpilasi vastu ei võeta ja sisseastujatest moodustatakse pingerida. Näiteks võetakse õppekavale vastu 30 parimat sisseastujat.

Pingereapõhist vastuvõttu võib õppeasutus kasutada olukorras, kus üliõpilaste rühma suurus on otseselt seotud õppetöö läbiviimise võimalustega (näiteks praktika baasidega seotud piirangud, õppeklasside mahutavus vms).

Osadele õppekavadele kandideerimiseks tuleb sooritada sisseastumiseksam ning mõnedel õppekavadel on üheks vastuvõtutingimuseks gümnaasiumi lõputunnistuse keskmine hinne.

Õppekava täitmisel saab arvestada ka varasemaid õpi- ja töökogemusi. **VÕTA kohta täpsemalt**

Õppekavade valiku ja hindamistulemuste kohta vaata täpsemalt SA Archimedese strukturiüksusena tegutseva **Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuuri kodulehelt**.

Õppekoormus

Kõrgkoolis võib toimuda täiskoormusega, osakoormusega või eksternõpe.

Täiskoormusega õppides täidab üliõpilane iga õppeaasta lõpuks õppekava arvestuslikust mahust vähemalt 75% (60-45 ainepunkti õppeaastas), osakoormusega õppides jääb õppemaht 50-75% vahele (30-44 ainepunkti õppeaastas). Nominallajaga lõpetamiseks peab üliõpilane igal semestril läbima oma õppekava aineid 30 ainepunkti mahus.

Kui on soov täita õppekava alla 50% semestris, on võimalik seda teha eksternina. Eksternõppes saab kõrgkooli nõukogu kehtestatud tingimustel ja korras sooritada õppekavajärgseid eksameid ja arvestusi ning kaitsta lõputööd ja sooritada lõpueksamit, osalemata korralises õppetöös. Seega, ekstern võib osaleda õppetöös, kuid tal puuduvad üliõpilase õigused ja kohustused.

Kõrgkooli astudes määrab üliõpilane ise, kas ta soovib õppida täis- või osakoormusega. Seejuures tuleb arvestada, et on ka õppekavasid, kus pakutakse üksnes

osa- või täiskoormusega õpet. Vastuvõtutingimused peavad erinevate koormustega õppijatele olema samad. Järgnevatel aastatel üliõpilane koormust ei vali, vaid ta viiakse üle täis- või osakoormusega õppesse vastavalt õppekava täitmise protsendile, mida kontrollitakse iga õppeaasta lõpus.

Täiskoormusega õppe nõudeid mittetäitev üliõpilane viiakse üle osakoormusega õppesse. Juhul, kui üliõpilane ei täida täiskoormuse nõudeid näiliselt juba I semestri lõpuks, siis osakoormusega õppesse võib ta üle viia alles siis, kui ta õppeaasta lõpuks ei ole kogunud vajalikul määral punkte, et täiskoormusel õppida. Osakoormusega õppe nõudeid mittetäitev üliõpilane eksmatrikuleeritakse edasijõudmatuse tõttu.

Juhul, kui üliõpilane õpib välisriigi õppeasutuses vähemalt kolm kuud ja sealt saadud õppetulemusi arvestatakse tema kodukõrgkoolis vähemalt 15 ainepunkti ulatuses õppekava täitmise osana, siis ei nõuta õppekava täitmist 30 ainepunkti mahus neil semestritel, kui üliõpilane õppis välisriigi õppeasutuses, ja ka mitte välisriigis õppimisele järgneval semestril. Õppekava nominaalkestus pikeneb iga välisriigis õpitud semestri võrra.

Üliõpilased võivad taotleda õppelaenu ja õppetootusi ning töötaval üliõpilasel on õigus õppepuhkusele.

Õppevormid

Kõrgkoolid kasutavad väga erinevaid õppevorme erinevas tähenduses. Päevane õpe, statsionaarõpe, kaugõpe, tsükliõpe, õhtune õpe, avatud ülikool, avatud tasemeõpe võib ühes kõrgkoolis tähendada üht, teises aga hoopis teisi võimalusi õppekava läbimiseks.

Kui näiteks ühes ülikoolis mõistetakse avatud ülikooli all õppevormi, mis eeldab suures osas üliõpilaste iseseisvat tööd ja õpe toimub 1-2 korda kuus 3-4 päevaste õppesessioonidena, siis teises ülikoolis nimetatakse sarnases vormis õpet kaugõppeks ning avatud ülikooli näol tegemist võimalusena läbida õppeaineid eksternina. Õppevormidest hoolimata peab üliõpilasel üldjuhul olema võimalus õppekava läbida täis- või osakoormusel.

Õppekulude hüvitamine

Alates 2013/2014. õppeaastast täiskoormusel eestikeelsetel õppekavadel õppima asunud üliõpilastelt ei tohi kõrgkool esimesel semestril õppekulude hüvitamist nõuda. Alates teisest semestrist sõltub see, kas üliõpilane peab õppekulude osaliselt hüvitama või mitte üliõpilase poolt läbitud õppekava mahust ning kõrgkooli kehtestatud tingimustest.

Osaline õppekulude hüvitamine õppekava mittetäitmisel ei puuduta keskmise, raske või sügava puudega isikuid või alla 7-aastase lapse või puudega lapse vanemat või eestkostjat.

Õpingute eest on õppeasutusel õigus (aga mitte kohustus) nõuda õppekulude hüvitamist juhul, kui:

- sisseastumisel valitakse osakoormusega õpe;
- üliõpilane on samalt õppekavalt eksmatrikuleeritud kahe aasta jooksul (2014. aastal sisse astudes peale 31.08.2012), seejuures ei ole oluline, kas õpiti tasuta õppekohal või maksti õppemaksu;
- üliõpilane on õppinud samal kõrgharidusastmel tasuta (riigieelarvelisel) õppekohal kauem kui õppekava pool nominaalkestust või õpingud lõpetanud ning tema immatrikuleerimisest on möödunud vähem kui kolmekordne (integreeritud õppes kahekordne) nominaalkestus.

Õppekulude osalise hüvitamise ülemmäärad ühe ainepunkti kohta on kehtestatud Vabariigi Valitsus **määrusega** (2013/2014. õppeaastal on see 50 eurot ühe ainepunkti kohta), mille alusel kinnitab õppekulude osalise hüvitamise korra ning konkreetse hüvitamise määra kõrgkooli nõukogu. Nõukogu võib kehtestada õppekoormuse nõudeks ka vähem kui 30 ainepunkti semestris ehk luua tudengite jaoks soodsamad tingimused.

Hüvitise nõudmisel lähtutakse ainepunktide mahust, mis üliõpilasel on vajaka ning õppeasutuse nõukogu kehtestatud korrast. Õppetasu makstakse seni, kuni õpingute käigus sooritatud ainete maht jääb alla tasuta õppimiseks vajaliku mahu. Kui osakoormusega õppima asunud üliõpilane hakkab õppekava täitma täies mahus, ei

tohi õppeasutus temalt õppekulude hüvitamist nõuda – ta liigub automaatselt täiskoormusega õppesse.

Võõrkeelsete õppekavade puhul on õppekulude hüvitamise tingimuste ja korra kehtestamine kõrgkooli pädevuses. Nendel õppekavadel võib õppeasutus alates 2013/2014. õppeaastast immatrikuleeritud tudengitelt nõuda õppeteenustasu ka siis, kui üliõpilane asub õppima täiskoormusel ja täidab kumulatiivselt õppekava täies mahus. Samas on ka siin kõrgkoolil õigus, kuid mitte kohustus hüvitamist nõuda.

Enne 2013/2014. õppeaastat ülikooli immatrikuleeritud üliõpilastelt on kõrgkoolil õigus nõuda õppekulude hüvitamist neile enne 2013/2014. õppeaastat kehtinud tingimustel ja korras ehk vastavalt riigieelarvelistele ja riigieelarvevälise kohtade jaotuseni ja seda kuni 2015/2016. õppeaastata lõpuni. Alates 2016/2017. õppeaastast kohaldatakse kõigile õppeasutuses õpivatele üliõpilastele samu nõudeid – ehk ainepunkti hüvitamine sõltub akadeemilisest edukusest.

Õppekulude hüvitamine

Alates 2009/2010. õppeaastast kohaldatakse Eestis Euroopa ainepunktisüsteemi, mille rakendamine on seotud üleminekuga õpiväljundite põhiste õppekavadele. Õpiväljundipõhiste õppekavade rakendamisega seoses muudeti **haridus- ja teadusministri määrusega** ka üliõpilaste hindamissüsteemi õpiväljundite saavutuse hindamiseks.

Positiivse hinde saamise aluseks on vajalik omandada õpiväljundid vähemalt miinimumtasemel ja

oluline ei ole enam konkreetselt aine mahust omandatud protsent või teiste õppijate poolt demonstreeritu. Õppejõududele tähendab see suurema tähelepanu pööramist hindamisele juba õppeprotsessi alguses, sh täpsete hindamiskriteeriumide kirjeldamist kõigi võimalike hinnete lõikes.

Üliõpilase hindamisel kasutatakse kas mitmeeristavat või eristavat hindamisskaalat.

Eristava hindamisskaala puhul seatakse esmalt aine või mooduli läbimise lävend ja seejärel määratakse ning kirjeldatakse

positiivset sooritust kirjeldavate hinnete „A“-„E“ („5“-„1“) saamiseks vajalikud õpiväljundite omandamise kriteeriumid. Õpiväljundite mittesooritamist märgitakse tähisega „F“ (või „0“). Muid tähiseid hindamistulemuse väljendamiseks ei ole lubatud akadeemilisele õiendile kanda.

Eristava hindamisskaala kasutamise oluline eesmärk on anda üliõpilastele täpsemat tagasisidet, millisele tasemele tema teadmised ja oskused aine omandamisel jõudnud on. Õppijale peab olema selge, millistele kriteeriumitele tema teadmised ja oskused antud hinde saamiseks vastama peavad.

Mitmeeristava hindamisskaala puhul tuleb samuti esmalt määratleda lävend (baas-tase), mille ületamisel puhul on üliõpilane edukalt aine või mooduli läbinud ehk kirjeldatud õpiväljundid saavutanud. Selle tähistamiseks kasutatakse terminit „arvestatud“ ja „mittearvestatud“.

Kui õppeaine või mooduli eesmärk on omandada teatud oskus, mille puhul ei ole võimalik või vajalik eristada oskuse omandamise taset (näiteks, kas üliõpilane oskab nimetada kõik põhiseaduslikud institutsioonid) ning oluline on lävendi ületamine, on otstarbekas kasutada mitmeeristatavat hindamist.

Lisaks õppeainete hindamisele on võimalik ka moodulite hindamine. Moodulipõhine hindamine on põhjendatud näiteks olukorras, kui ühes moodulis olevaid õppeaineid hinnatakse ühe tervikuna, ning lõpus tehakse koondeksam või kasutatakse mõnda muud meetodit, mis lubab saavutatud õpiväljundeid komplektselt hinnata. Eraldi võib hinnata kõiki õppekava osi.

Diplomi kiitusega (cum laude) võib välja anda isikule, kes on täitnud õppekava täies mahus, kaitsnud lõputöö või sooritanud lõpueksami hindele «A» ja kelle keskmine kaalutud hinne on 4,60 või kõrgem, kusjuures arvestatakse kõiki akadeemilisele õiendile kantavaid hindeid.

Doktoriõppe lõpetajale diplomit kiitusega (cum laude) ei väljastata. Doktorikraadi kaitsmiseni jõudmine on juba iseenesest tunnustust vääriv, seega iga doktoriõppe diplomit võib hinnata eelnevate astmete cum laude diplomiga võrdväärseks.

VÕTA ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine

Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise ehk VÕTA eesmärgiks on muuta nähtavaks ja väärtustada kõiki inimese teadmisi ja oskusi, olenemata nende omandamise ajast, kohast ja viisist.

VÕTA on protsess, mille kaudu on võimalik läbi elu erinevatel viisidel õpitut ametlikult tunnustada. Tunnustamine võib toimuda nii õppeasutuse juures õppekava täitmisel kui ka kutse omistamise kaudu.

Varasema õpi- ja töökogemuse hindamine on väljakutse nii inimesele kui õppeasutusele.

Kogemuse hindamisel tuleb selgelt eristada kogemust ja sellest õpitut - see tähendab, et oluline ei ole töötatud aastate arv või ametikoht, vaid see, mida inimene selle kogemuse kaudu on omandanud, mida ta teab ja oskab. Seega nõuab varem õpitu hindamine inimeselt valmisolekut ja oskust oma kogemusi ning neist õpitut põhjalikult analüüsida.

Õppeasutuselt eeldab varasemate õpi- ja töökogemuse arvestamine arusaama sellest, et õppimine ei toimu vaid formaalhariduses, vaid on ajas jätkuv ning hõlmab ka mitteformaalset ja informaalset õppimist. Õppeasutused peavad olema valmis tunnustama väljaspool formaalharidust omandatud teadmisi ja oskusi võrdväärtetena formaalhariduses omandatud õpitulemustega. Lisaks tuleb õppeasutustel kokku leppida VÕTA protseduurides ja reeglites ning olla valmis igale inimesele individuaalselt lähenema.

VÕTA võimaluste kasutamise kohta õpingute alustamisel või jätkamisel konkreetsetes kõrgkoolis või kutsekoolis leiab täpsemat infot huvipakkuva õppeasutuse kodulehelt, kutse omistamise võimaluste kohta annab teavet SA Kutsekoja veebileheküljel.

Lisainfo:

Kõrgharidusstandard
Kutseharidusstandard
VÕTA põhimõtted
VÕTA käsiraamat
Kutsekoda

Huvi korral
vajuta!

VÕTAt saab kasutada:

- sisseastumisel õppeasutuse poolt seatud vastuvõtutingimuste täitmisel;
- poolelijäänud õpingute jätkamiseks;
- õppekava vahetamiseks;
- õppekava täitmisel;
- kutse omistamiseks.

VÕTA võimaldab arvestada:

- varem õppeasutustes sooritatud õpinguid;
- täienduskoolituses või iseseisvalt õpitut;
- töökogemuse kaudu omandatud teadmisi ja oskusi.

Seejuures on kõige olulisem varem õpitu sisuline sobivus õppekava või kutsestandardiga.

VÕTA on kasulik õppijale, sest:

- võimaldab keskenduda uute teadmiste ja oskuste omandamisele, vältides juba õpitu kordamist;
- võimaldab vähendada õppekava läbimisele kuluvat aega;
- soodustab teooria ja praktika vaheliste seoste tekkimist;
- suurendab motivatsiooni elukestvaks õppeks;

muudab nähtavaks omandatud oskused ja teadmised, suurendab seeläbi enesehinnangut ning annab personaalse rahulolu.

VÕTA on kasulik õppeasutusele, sest:

- toetab täiskasvanud õppijate arvu suurenemist;
- erineva tausta ja kogemustega õppijad rikastavad kaasõppijaid, koolitajaid ja kogu õppeprotsessi;
- soodustab koostööd erinevate haridusasutuste vahel.

Kõrghariduse rahastamine

Hetkel kehtiv Ülikooliseadus

§ 501. Riigieelarvest õppeasutustele kõrgharidustaseme õppe läbiviimise vahendite arvestamine ning ülikoolile tegevustoetuse ja sihtotstarbelise toetuse eraldamine

(1) Tegevustoetuse riigieelarve vahendid rakenduskõrgkoolidele ja ülikoolidele jaotab valdkonna eest vastutav minister vähemalt **80 protsendi ulatuses baasrahastuseks** ja kuni 20 protsendi ulatuses tulemusrahastuseks.

(2) **Ülikoolile baasrahastusest arvestatava tegevustoetuse osa suuruse kujundamisel leitakse iga kõrgharidustaseme õpet läbiviiva õppeasutuse osakaal, arvestades ülikoolile tegevustoetuse määramise kalendriaastale eelneva kolme kalendriaasta jooksul eraldatud tegevustoetuste keskmist ja samal perioodil õppeasutustele eraldatud tegevustoetuste kogumahtu.** Valdkonna eest vastutava ministri otsusel võib eelnimetatud osakaalu kujundamisel arvesse võtta:

- 1) ülikoolile eraldatud sihtotstarbelist toetust;
- 2) ülikooli struktuuri või suuruse muutumist.

(3) **Kõrgharidustaseme õpet läbiviivale õppeasutusele tulemusrahastusest arvestatava tegevustoetuse osa suuruse kujundamisel võetakse arvesse halduslepingu täitmist ja järgmisi tulemusnäitajaid:**

- 1) **õppe läbiviimise kvaliteedinäitajaid**, sealhulgas rahvusvahelise mobiilsuse näitajaid ning ülikooli kohustust arendada riigile olulist õppevaldkonda, õppekavagruppi või õppekava vastavalt temaga halduslepingus kokkulepitule;
- 2) **õppe läbiviimise tulemuslikkuse näitajaid**, sealhulgas õppes osalemise efektiivsuse ning haridusalasest tegevusest saadud tulu näitajaid;

3) **ühiskonna arengu toetamise näitajaid**, sealhulgas lõpetajate töötamise ning edasiõppimise näitajaid.

(4) Kõrgharidustaseme õpet läbiviivale õppeasutusele tulemusrahastusest tegevustoetuse osa määramisel arvesse võetavate tulemusnäitajate täpsustused, nende osakaalud ja tulemusrahastuse arvestamise alused ning doktoriõppe tulemustasu määra kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega.

(5) Ülikoolile **tegevustoetuse eraldamiseks** sõlmivad ülikool ning valdkonna eest vastutav minister **kolmeks aastaks ülikooli missioonist, eesmärkidest ja ülesannetest ning riigi vajadustest lähtuva halduslepingu**. Vabariigi Valitsus kiidab valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul halduslepingu eelnõu heaks. **Halduslepingu täitmiseks sõlmib valdkonna eest vastutav minister ülikooliga igal kalendriaastal rahastamise kokkuleppe**. Ülikoolile sihtotstarbelise toetuse määramise korral eraldatakse see rahastamise kokkuleppega.

(6) **Halduslepingus** lepatakse kokku:

- 1) ülikooli missioonist, eesmärkidest ja ülesannetest ning riigi vajadustest tulenevad **peamised kohustused**, sealhulgas **kõrgharidustaseme õppe läbiviimise ulatuse, kvaliteedi ja tulemuslikkusega seotud kohustused**, ning **tegevustoetuse ja sihtotstarbelise toetuse eraldamise eesmärgid**;
- 2) **erandid**, mille kohaselt ülikoolil ei ole õigust nõuda õppekulude osalist hüvitamist üliõpilaselt, kes õpib õppekaval või õppesuunal, mille õppekeel on eesti keelest erinev keel, või kes ei ole algavaks semestriks täitnud kumulatiivselt eelmistel semestritel õppekava kohaselt täitmisele kuuluvat õppemahtu, või käesoleva seaduse § 132 lõikes 4 nimetatud üliõpilaselt;
- 3) õppekavad, mille alusel on ülikoolil lubatud läbi viia ainult osakoormusega õpet;
- 4) doktoriõppe rahastamisel doktoranditoetuse fondi arvestamise alused, nende doktoriõppe õppekohtade arv, mille ülikool on kohustatud vastavatel õppeaastatel looma, ja oodatav lõpetajate arv, mille ülikool on kohustatud vastavatel aastatel tagama;
- 5) üliõpilaste stipendiumifondi eraldamise alused;
- 6) vajaduse korral muude vahendite määramise tingimused;
- 7) aruandluse vorm.

(7) Ülikooliga sõlmitava halduslepingu ning rahastamise kokkuleppe üle peab valdkonna eest vastutav minister ülikooliga läbirääkimisi, juhindudes riigi strateegilistest eesmärkidest ning võttes arvesse ülikooli missiooni, eesmärke ja ülesandeid, prognoositavat kõrgharidusega spetsialistide vajadust tööturul, ministriumide, omavalitsusüksuste liitude, registreeritud kutse- ja erialaliitude ning ülikoolide ettepanekuid ja kõrgharidustaseme õppe läbiviimiseks riigieelarves ettenähtud vahendeid.

(8) Pärast doktoriõppe nominaalkestuse lõppemist katab Haridus- ja Teadusministeerium ülikooli doktoriõppe kulud summas, mis saadakse selleks ajaks kaitstud doktorikraadide arvu korrutamisel doktoriõppe tulemustasuga. Kui kõigis ülikoolides kaitstud doktorikraadide arv ületab halduslepingutes kokkulepitud õppekohtade koguarvu, lähtutakse doktoriõppe kulude katmisel iga ülikooliga halduslepingus kokkulepitud õppekohtade arvust. Võimaluse korral kaetakse ülikooli kulud ka temaga kokkulepitud doktoriõppe õppekohtade arvust enam kaitstud doktorikraadide eest, arvestades ülikoolidega kokkulepitud õppekohtade arvu omavahelist proportsiooni.

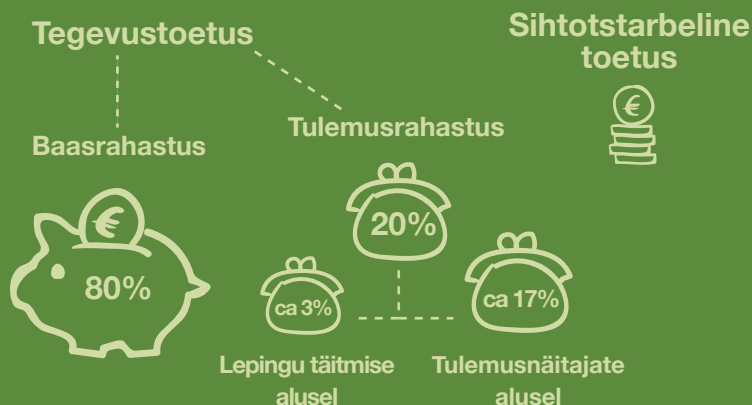
(9) Üliõpilaste stipendiumite liigid, suurused ja nende määramise üldtingimused kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega.

Halduslepingu näide:
HTM-Tallinna Ülikool

Indikaatorid pannakse paika
määrusega

Joonis 3. Uus rahastusmudel.
Allikas: HTM

Uus rahastusmudel

Rakendussätted

21) **2013. aastal** riigieelarvest õppeasutustele kõrgharidustaseme õppe läbiviimise vahendite määramisel arvestatakse vähemalt **80 protsendi ulatuses 2012. aastal õppeasutustele esitatud riikliku koolitustellimuse mahtu ja kuni 20 protsendi ulatuses õppekulusid hüvitavate üliõpilastega seotud näitajaid, doktoriõppe läbiviimist ning riiklikult olulisi õppetegevust toetavaid tegevusi. 2014. ja 2015. aastal** riigieelarvest õppeasutustele kõrgharidustaseme õppe läbiviimise vahendite määramisel arvestatakse vähemalt **80 protsendi ulatuses eelmisel aastal õppeasutustele eraldatud tegevustoetuse mahu proportsioone ning kuni 20 protsendi ulatuses õppeasutuste õppe läbiviimise ulatust, kvaliteeti ja tulemuslikkust, doktoriõppe läbiviimist ning riiklikult olulisi õppetegevust toetavaid tegevusi.**

Materjalid ajaloolises järjestuses

- 2014. aasta **HTM ettepanekud kõrghariduse rahastamise muutmiseks**
- **Riigikogu menetluses olnud eelnõu seoses kõrghariduse rahastamise muutmisega (sh link eelnõu menetlusele, kogu materjalile)**
- **EÜLi töömaterjali seoses eelnõu seletuskirjaga**
- **Uudis uuest süsteemist (2016)** (mis praegu kasutusel)
- 2017.a **UT ajakirjas** ilmunud kirjutis seoses vajadusest muuta rahastust

“Tegevustoetus jagatakse kahte ossa: baasrahastus (vähemalt 80%), mis sõltub kõrgkooli viimase kolme aasta keskmisest tegevustoetusest ja tulemusrahastus (kuni 20%), mis sõltub tulemusindikaatorite täitmisest (17%) ning ministeeriumiga sõlmitud tulemuslepingu täitmisest (3%).” [Link Teaduse rahastamine](#)

Teadusraha

Eesti teadus- ja arendustegevust rahastatakse riigieelarvest, ettevõtete poolt, välisvahenditest ja muudest allikatest.

Teaduse riigieelarveline rahastamine koosneb mitmetest komponentidest nagu **baasfinantseerimine ja tippkeskuste toetamine, uurimistoetused, arendustoetused, riiklikud teadus- ja arendusprogrammid, teadus- ja arendusasutuste infrastruktuuri ülalpidamiskulutuste hüvitamine.**

Oma valitsemisealale tarviliku teadus- ja arendustegevuse finantseerimise korraldamise eest vastutab vastava valdkonna ministeerium.

Statistikaameti andmetel tehti Eestis 2013. aastal kulutusi teadus- ja arendustegevusele 326 miljoni euro eest. Teadus- ja arendustegevuse kulutuste suhe sisemajanduse koguprodukti ehk teadus- ja arendustegevuse intensiivsus oli 1,74%. Eesti kulutustest oli 2013. aastal 47% rahastatud riigi poolt, riigipoolne rahastamine kasvas 2012. aastaga võrreldes 6%. Valitsemissektori kogukuludest moodustas teadus- ja arendustegevuse rahastamine 2,13%, mis on rohkem kui kunagi varem.

Ülevaade Eesti teadus- ja arendustegevuse statistikast aastatel **2014, 2015 ja 2016.**

Ettepanekud teaduse rahastamise korraldamiseks

2014. aastal tegid mitmed teadusasutused ning teadusega seotud organisatsioonid ettepanekuid teaduse rahastamise ümberkorraldamiseks, sest liigne projekti- ja konkurentsipõhisus on hakanud takistama stabiilset teadustööd ning pikaajaliste eesmärkide elluviimist. Haridus- ja teadusministri poolt loodud tööühm võttis arvesse juba esitatud seisukohti, läbiviidud analüüse ja uuringuid ning koostas oma **ettepanekud teaduse rahastamise korraldamiseks.**

Toetus tõukefondidest

Eesti teadus- ja kõrgharidusasutuste jaoks tähendab tõukefondide uus periood toetusi eelkõige teadus- ja õppetöö kvaliteedi tõstmiseks, rakendusuuringuteks ning koostöö arendamiseks nii Eesti-siseselt kui rahvusvaheliselt. Järgnevate aastate laiem eesmärk on suurendada teaduse rolli ühiskonnaelus ja rakendada teadustöö tulemusi senisest enam ühiskonna heaolu parendamiseks.

Eesti teadus ja kõrgharidus saavad tõukefondidest aastatel 2014-2020 toetust kokku 359 miljonit eurot. Mahukaim meede on teadus- ja arendusasutuste ja kõrgkoolide institutsionaalne arendusprogramm ASTRA, mille kogumaksumus koos taotlejate omafinantseeringuga on 129 miljonit eurot.

Kõik meetmed ja programmid lähtuvad Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegias kokku lepitud eesmärkidest.

Vajuta peale!

Kvaliteet kõrghariduses (õppe sisu, õpetamise kvaliteet, õppekeskkond)

Välishindamine kõrghariduses

Aastatel 2009-2012 läks Eesti üle uuele kõrghariduse kvaliteedi hindamise ja õppe läbiviimise õiguse andmise süsteemile.

Kõrgharidusõpet võivad läbi viia ja väljastada riiklikult tunnustatud diplomeid kõrgkoolid, kellele on Vabariigi Valitsus andnud õiguse õpet läbi viia. Õppe läbiviimise õigused on kinnitatud **kõrgharidusstandardi lisas**.

Kui kõrgkool on saanud õppe läbiviimise õiguse, järgneb kohustuslik kvaliteedihindamine: iga seitsme aasta järel institutsionaalne akrediteerimine ja õppekavagrupi kvaliteedi hindamine.

Tähtajalise õppe läbiviimise õiguse saanud õppekavagrupid läbivad tähtaja möödudes kordushindamise. Hindamist korraldab sõltumatu **Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuur**, mis on SA Archimedese struktuuriüksus.

Institutsionaalne akrediteerimine

Institutsionaalne akrediteerimine on välishindamine, mis annab tagasisidet kõrgkooli toimimise kohta tervikuna. Hindamise käigus hinnatakse kõrgkooli juhtimist, töökorraldust, õppe- ja teadustegevust ning õppe- ja uurimiskeskonna vastavust õigusaktidele, ülikooli eesmärkidele ja arengukavale.

Protsessi eesmärgiks on toetada strateegilise juhtimise ja kvaliteedikultuuri arengut kõrgkoolis. Kõrgkoolid peavad institutsionaalse akrediteerimise läbima vähemalt kord seitsme aasta jooksul. Institutsionaalse akrediteerimise otsused võtab vastu Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuuri **hindamisnõukogu**. Kõik institutsionaalse akrediteerimise edukalt läbinud kõrgkoolid saavad õiguse oma kodulehel kasutada kvaliteediagentuuri kvaliteedimärki.

Kõrgkoolide eneseanalüüsi aruanded, hindamisotsused ja -aruanded ning institutsionaalse akrediteerimise täpsemad tingimused ja kord on kättesaadavad kvaliteediagentuuri **kodulehel**.

Institutsionaalse akrediteerimise seaduslikud alused on kehtestatud **ülikooliseadusega**.

Õppekavagrupi kvaliteedi hindamine

Õppekavagrupi kvaliteedi hindamine on välishindamine, mille käigus hinnatakse õppekavade ning nende alusel toimuva õppe ja õppealase arendustegevuse vastavust õigusaktidele, riigisisestele ja rahvusvahelistele standarditele ja arengusuundadele eesmärgiga anda soovitusi õppe kvaliteedi parandamiseks.

Õppekavagrupi kvaliteedi hindamine käivitub pärast seda, kui kõrgkoolid on üleminekuhindamise või (uues õppekavagrupis õppe läbiviimise taotlemisel) õppe kvaliteedi hindamise tulemusel saanud õppekavagrupis õppe läbiviimise õiguse. Õppekavagrupi kvaliteedi hindamine tuleb läbida kord seitsme aasta jooksul. Seda juhul, kui kõrgkoolile ei ole kehtestatud eelmise kvaliteedi hindamise tulemustest lähtuvalt kuni kolme aasta pikkust tähtaega.

Õppekavagrupi kvaliteedi hindamise eesmärk on kõrgkooli sisehindamise ja enesearenduse toetamine. Õppekavagrupide kvaliteedi hindamisele ei järgne

sanktsioone, hindamise tulemus on tagasiside kõrgkoolile. Hindamistulemusena toovad eksperdid välja õppekavagrupi õppekavade tugevused ja parendusvaldkonnad viies hindamisvaldkonnas: õppekava ja õppekavaarendus, ressursid, õppeprotsess, õppejõud, üliõpilased. Hindamiskomisjonidesse kuuluvad üldjuhul eksperdid nii Eestist kui välismaalt.

Õppekavagrupi kvaliteedi hindamise korralduse ja läbiviimise eest vastutab **Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuur**. Hindamiste ajakava, otsused ja komisjonide aruanded on kättesaadavad Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuuri **kodulehel**.

Õppekavagrupi kvaliteedi hindamise seaduslikud alused on kehtestatud **ülikooliseadusega**.

Õppe läbiviimise õiguse taotlemine

Õppekavagrupi (ühisõppekava ja rakenduskõrgkoolis magistriõppe õppekava avamise korral ühe õppekava) esmahindamisel hinnatakse seda, kas õppe kvaliteet, sealhulgas ülikooli nõukogu kehtestatud õppejõudude kvalifikatsiooninõuded ja õppetöösse kaasatud õppejõudude kvalifikatsioon ning õppe läbiviimiseks vajalikud ressursid on piisavad. Samuti hinnatakse seda, kas kirjeldatud õpiväljundid on õppekavaga saavutatavad ja vastavad kõrgharidustaseme õppe läbiviimise nõuetele, pidades silmas Eesti Vabariigi kõrgharidusstandardit, Euroopa kõrgharidusruumi kvaliteedikindlustuse standardeid ja suuniseid ning muid kõrghariduse kvaliteedikindlustust reguleerivaid õigusakte ja normdokumente.

Uues õppekavagrupis õppekava avamiseks peab kõrgkool esitama Haridus- ja Teadusministeeriumile vastava taotluse vähemalt üheksa kuud enne õppeaasta algust.

Uues õppekavagrupis õppekava avamiseks peab kõrgkool esitama Haridus- ja Teadusministeeriumile vastava taotluse vähemalt üheksa kuud enne õppeaasta algust. Taotlus esitatakse läbi Eesti Hariduse Infosüsteemi ning sellele lisatakse järgmised andmed:

- õppekavad, mille alusel soovitakse õpet läbi viia, sh õppekavade eesmärgid ja õpiväljundid ning õppekava ja kõrgharidusstandardi õpiväljundite võrdlusanalüüs (soovituslik vorm);
- põhjendused õppe avamise vajaduse kohta, sealhulgas andmed sihtrühma kohta ning kutse- ja erialaliitude ettepanekud;
- õppeasutuse arengukava;
- andmed õppetöö läbiviimisele kaasatavate õppejõudude (doktoriõppe puhul ka doktoritööde juhendajate) ning nende kvalifikatsiooni kohta: õppejõu nimi, ametikoht, kvalifikatsioon, õppekavagrupi õppekavadel õpetatavad ained; ülevaade viimase 5 aasta õppe- või teadustööst väliskõrgkoolide juures; viimase 5 aasta olulisemad publikatsioonid ning teadus- ja arendusprojektid, mis toetavad õpet hinnatavas õppekavagrupis;
- andmed õppe- ja teadustegevuseks vajaliku õppemateriaalse baasi, investeeringute ning õppe finantseerimise allikate kohta (soovituslikud vormid kvaliteediagentuuri kodulehelt);
- informatsioon õppekavagrupi õppekavadega seotus olulisemate andmebaaside, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia teenuste, tugistruktuuri ja –personali kohta;
- ülevaade õppekavagrupi eelmisel hindamisel (kui on hinnatud) välja toodud puuduste kõrvaldamisest, tegevuskava selle kohta;
- doktoriõppe avamise taotluse korral andmed õppe aluseks oleva teadusvaldkonna teadustegevuse positiivse evalveerimise kohta;

- muud andmed, millest nähtub õppekavagrupi kvaliteet või mida õppeasutus peab vajalikuks taotlusele lisada;
- ühisõppekava korral andmed ühisõppekava vastavuse kohta ülikooliseaduse §-le 22¹ ja andmed ühisõppekava koostöölepingu vastavuse kohta ülikooliseaduse §-le 22²

Haridus- ja Teadusministeerium korraldab taotluse ja lisatud andmete ekspertiisi, kaasates õppe kvaliteedi hindamisse Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuuri. Kui taotluse hindamisse kaasatakse väliseksperte, informeerib agentuur kõrgkooli vajadusest esitada taotlusdokumendid ka inglise keeles.

Ekspertiisi kulud kannab taotleja. Ekspertiisi tasumäärad ja nende aluseks olev kuluarvestus on kehtestatud SA Archimedes juhatuse esimehe käskkirjaga. Alates 2013. aasta algusest on baastasumäär 6870 EUR.

Erakõrgkoolil tuleb kõrgharidustaseme õppe läbiviimise õiguse saamise taotluse läbivaatamise eest tasuda lisaks riigilõivu 500 eurot õppekavagrupi kohta (riigilõivuseaduse § 53 lg 2). Riigilõivu saaja: Rahandusministeerium, SEB Pank AS: EE891010220034796011 viitenumber 2900073546 või Swedbank AS: EE932200221023778606 viitenumber 2900073546.

Kvaliteediagentuuri kodulehelt on leitav õppekavagrupi esmahindamise juhend ja muu oluline info hindamiste (sealhulgas kordushindamise) kohta. Seaduslik alus tuleneb ülikooliseadusest.

Õppekava registreerimine ja muutmine

Kui õppeasutusele on kõrgharidustaseme õppekavagrupis õppe läbiviimise õigus antud, ei ole uue õppekava avamisel vaja läbida esmahindamist (välja arvatud juhul, kui tegemist on rakenduskõrgkooli magistriõppe õppekavaga või ühisõppekavaga). Enne uue õppekava registreerimist õppekavagrupis, kus on õppe läbiviimise õigus juba olemas, kontrollib Haridus- ja Teadusministeerium, kas õppekava vastab õigusaktides kehtestatud nõuetele.

Eesti Hariduse Infosüsteemis õppekava registreerimiseks tuleb taotlus koos vajalike andmetega esitada samuti elektrooniliselt infosüsteemi õppekavade ja koolituslubade registri kaudu. Haridus- ja Teadusministeeriumi kõrghariduse osakond kontrollib taotlusdokumentide vastavust õigusaktidele ning vastavalt haridus- ja teadusministri poolt kinnitatud kõrghariduse õppekavade ja programmide liigitamise ja nõuetele vastavuse hindamise komisjoni (ehk nn koodikomisjoni) otsusele registreeritakse õppekavad ja residentuuri programmid elektrooniliselt 3 kuu jooksul alates taotluse esitamisest.

Vajalikud dokumendid, mis tuleb õppekava avamise taotlusele lisada:

- õppekava koondfail (vorm);
- õppekava õpiväljundite ja kõrgharidusstandardis kirjeldatud vastava kõrgharidustaseme astme õpiväljundite võrdlus;
- õppejõudude nimekiri ja kvalifikatsioonid, kes õppekaval õpetama hakkavad;
- õppekava avamise põhjendus.

Residentuuri programmi avamiseks tuleb taotlusele lisada residentuuri programmi terviktekst.

Õppekava muutmiseks tuleb taotlus esitada samuti läbi Eesti Hariduse Infosüsteemi õppekavade ja koolituslubade registri. Õppekavade avamise ja muutmise tingimused on sätestatud Vabariigi Valitsuse määrusega „Eesti Hariduse Infosüsteemi asutamine ning põhimäärus“.

Eesti Hariduse Infosüsteemi õppekavade ja koolituslubade registri kasutusjuhend.
Tehnilisi küsimusi aitab lahendada infosüsteemi kasutajatugi: ehis.tugi(at)hm.ee, 735 0577
või 735 0574.

Ühisõppekava avamiseks tuleb Haridus- ja Teadusministeeriumile esitada taotlus vähemalt 9 kuud enne õppeaasta algust. Juhul, kui ühisõppekava registreerimiseks esitatud taotluse ja sellele lisatud andmete kontrollimisel ei selgu, kas ühisõppekava alusel läbiviidava õppe kvaliteet on piisav ja ühisõppekavas kirjeldatud õpiväljundid õppekavaga saavutatavad, kaasab Haridus- ja Teadusministeerium ühisõppekava hindamisse Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuuri. Täpsemat infot saab ühisõppekava hindamise juhendist.

Ühisõppekavale ja ühisõppekava koostöölepingule esitatavad nõuded ja avamise tingimused on välja toodud ülilikooliseaduses.

Õppekava tuleb registreerida enne õppekavale vastuvõtu väljakuulutamist. Seega, kui vastuvõtt õppekavale kuulutatakse välja juunis, siis taotlus õppekava avamiseks on soovitatav esitada hiljemalt märtsis.

Järelevalve

Riiklikku ja teenistuslikku järelevalvet kõrghariduse õppeasutuste üle teostab Haridus- ja Teadusministeeriumi kõrgharidusosakond, kellel on järelevalve teostamiseks õigus kaasata eksperte.

Riiklikku järelevalvet viiakse läbi ülilikoolide ja erakõrgkoolide tegevuse õiguspärasuse üle kooskõlas ülilikooliseaduse ja erakooliseadusega. Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisalasse mitte kuuluva rakenduskõrgkooli õppetegevuse üle teostab Haridus- ja Teadusministeerium riiklikku järelevalvet kooskõlastatult ministeeriumiga, kelle valitsemisalasse kool kuulub.

Oma valitsemisalasse kuuluvate rakenduskõrgkoolide tegevuse seaduslikkuse ja otstarbekuse tagamiseks korraldab Haridus- ja Teadusministeerium teenistuslikku järelevalvet.

Mida saab üliõpilasesindus ära teha kvaliteedi tõstmiseks oma kõrgkoolis?

Kvaliteet kõrghariduses:

- osaleda aktiivselt õppekava arenduses;
- anda tagasisidet õppetööle;
- jälgida, et õppekorraldus vastaks kehtestatud reeglitele (eriti õppekorralduseeskirjale);
- seisab selle eest, et kõrgkoolis on tagatud akadeemiline, psühholoogiline ja karjäärinõustamine;
- kogub ise üliõpilastelt tagasisidet õppimisega seotud küsimustes, analüüsib ja kasutab seda oma tegevuses, eriti osaledes kõrgkooli juhtimisega tegelevates otsustuskogudes;
- osaleb aktiivselt ja tulemuslikult kõrgkooli juhtimises ja kindlustab üliõpilaste osaluse otsustuskogudes;
- jälgib, et kõrgkoolis toimuks õppijakeskne õpe - teeb vastavaid ettepanekuid nt õppekorralduseeskirja muutmiseks;
- seisab selle eest, et kõrgkoolis toimuks digipööre (võetaks kasutusele erinevaid digitaalseid õppemeetodeid, kasutatakse erinevaid digivahendeid);
- jälgib ja annab tagasisidet õppejõude osas, seistes selle eest, et ebadädevad õppejõud ei saaks jätkata õpetamist.

Üliõpilaste sotsiaalsed garantiid

Üliõpilaste sotsiaalsed garantiid on kõik toetused, soodustused, maksuandused ja eritingimused, mis tulenevad üliõpilase staatusest või mille saamise üks tingimus on üliõpilase staatus. Tudengite toetamine võib toimuda mitmel moel – otsese rahalise toetuse, kaudse rahalise toetuse ja mitterahalise toetuse kaudu. Otsene rahaline toetus võib olla nii tagastamatu abi (toetus) kui ka hiljem tagasimakstav õppelaen, mis on vähemalt osaliselt riigi poolt garanteeritud. Sellise süsteemi puhul saab eristada kahte tüüpi toetusi: vajaduspõhist ja tulemustepõhist. Lisaks põhitoetusele saab vaadata ka üliõpilaste sotsiaalsete garantiide osana täiendavaid toetusi, mille jagamise aluseks on kitsamad kriteeriumid. Täiendav rahaline toetus on tavaliselt sihtotstarbeline toetus eluaseme, transpordi, ülalpeetavatega kaasnevate kulude katmiseks, lisatoetus eriti raskes sotsiaal-majanduslikus olukorras üliõpilastele ja krediidi andmine laenu võtmiseks. Kaudseteks rahalisteks toetusteks on õppuritele või nende perekonnale tehtavad maksusoodustused ja lapsetoetused üliõpilaste vanematele. Mitterahalised toetused avalduvad üldisemate soodustuste ja üliõpilastele pakutavate teenuste näol. Näiteks üliõpilasstaatusega kaasnev ravikindlustus, soodustused transpordis ja toitlustuses ning lastehoiu- ja tervisehoiuteenuste või sportimisvõimaluste pakkumine.

Eestis on esimesel ja teisel haridusastmel kasutusel nii vajaduspõhine toetussüsteem (siia võib arvestada vajaduspõhise toetuse, vajaduspõhise eritoetuse, erivajadustega tudengite riikliku stipendiumi ja asenduskodust pärit tudengi stipendiumi) kui ka tulemspõhine stipendiumi süsteem (tulemusstipendium, erialastipendium, õpetajakoolituse stipendium). Tänapäeval kasutusel olevat õppelaenu ei käsitleks EÜL sotsiaalse garantiina, eelkõige kuna laen ei ole üliõpilase (ega ka vajaduspõhiselt grupi üliõpilaste) jaoks garanteeritud. Doktorioppes on kasutusel universaalsetel alustel makstav doktoranditoetus ning kõrgkoolile on seaduse järgi tagatud võimalus maksta toetusega sama suurt doktorandistipendiumi. Lisaks pakutakse erinevaid sihtotstarbelisi stipendiumeid nii välisõppeks, teadusmobiilsuseks, Eesti juurtega välisüliõpilastele Eestis õppimiseks ja nii edasi. Samuti on kõrgharidusasutustel võimalus pakkuda stipendiumeid ja toetuseid. Siinjuures tuleb arvestada, et stipendiumite ja toetuste erinevat iseloomu - toetus on mõeldud õpingute toetamiseks ning on maksustatav (v.a vajaduspõhised toetused, kuna see on seadusega ettenähtud) ja üliõpilasele makstav stipendium on motivaator häid tulemusi saavutanud üliõpilasele ning on maksuvaba. See omakorda tähendab, et toetustega kaasnevad ka riiklikud garantiid, näiteks doktoranditoetusega kaasneb ravikindlustus ja alates 2016. aastast ka pensionikindlustus ning vanemahüvitise arvestus.

Lisaks on kõigil üliõpilastel võimalik taotleda toimetulekutoetust, mis ei ole üliõpilasstaatusega kaasnev sotsiaalne garantii, vaid üldine Eesti sotsiaalhoolekande meede. Lisainfo: [toimetulekutoetust](#).

Vajaduspõhine toetus

Riik toetab vähemkindlustatud perekondadest pärit tudengeid kõrghariduse omandamisega kaasnevate lisakulude katmisel. Vajaduspõhine õppetoetus on kehtestatud **õppetoetuste ja õppelaenu seadusega**.

Vajaduspõhist õppetoetust saab 2018. aastal tudeng:

- kes õpib täiskoormusega ja täidab õppekava nõudeid 75% ulatuses, kusjuures õppe mahu arvestus on semestrite lõikes kumulatiivne. Esimesel semestril õppetoetuse taotlemisel on piisav ainult täiskoormuse nõude täitmine;
- kes ei ole akadeemilisel puhkusel;
- kelle perekonna kuusissetulek ühe pereliikme kohta on kuni 429 eurot.

Üliõpilase keskmine sissetulek pereliikme kohta		
Kuni 107,25 €	107,26 - 314,5 €	213,51 - 429 €
220 €	135 €	75 €
Õppetoetuse suurus		

Vajaduspõhise toetuse ja vajaduspõhise eritoetuse arvestus käib perekonna ühe liikme sissetuleku järgi. Kuni 24-aastase tudengi perekonnaks on tema vanemad ning alaealised õed, vennad, poolõed ja -vennad ka sel juhul, kui rahvastikuregistris on tudengi elukoha aadress märgitud perekonnaliikmetest eraldi. Tudengi pereliikmeteks loetakse samuti kuni 24-aastased õed-vennad, kes omandavad üldkeskharidust statsionaarses õppes ning kutse- või kõrgharidust täiskoormusega nominaalaja piires. Tudengi pereliikmeteks ei loeta tema vanema uut elukaaslast ning tolle lapsi, olenemata sellest, et rahvastikuregistrisse kantud elukoha aadressiandmed ühtivad. Kuni 24-aastane tudeng, kes on abielus, lapsevanem või lapse hooldaja, moodustab iseseisva perekonna. Kui üliõpilane on kuni täisealiseks saamiseni olnud suunatud asenduskoduteenusele või perekonnas hooldamisele või talle on määratud eestkostja kuni täisealiseks saamiseni ning ta on esitanud seda tõendavad dokumendid, ei loeta tema perekonnaliikmete hulka tema vanemaid, õdesid, vendi, poolõdesid ja poolvendi

25aastane ja vanem tudeng on eraldi perekond ning õppetoetuse taotlemisel oma vanemate sissetulekust enam ei sõltu.

Tudengi perekonnaliikmete ja nende sissetulekute andmed hangib riigiportaal automaatselt Rahvastikuregistri ning Maksukohustuslaste registrist. Õpingutega seotud andmed pärinevad Eesti Hariduse Infosüsteemist. Taotlus tuleb esitada riigiportaalis eesti.ee. Taotlusi saab esitada kogu semestri vältel ning toetus makstakse välja alates taotluse esitamise kuust.

Vajaduspõhine eritoetus

Vajaduspõhine eritoetus on mõeldud neile üliõpilastele, kes jäid vajaduspõhisest õppetoetusest ilma põhjusel, et nende varasem sissetulek ületas toetuse saamiseks kehtestatud piiri, kuid viimasel ajal on sissetulek märkimisväärselt vähenenud.

Vajaduspõhise eritoetuse suurus on 135 eurot kuus.

Vajaduspõhist eritoetust määravad ja maksavad õppeasutused, kes küsivad taotlejatelt vajadusel lisadokumente. Vajaduspõhine eriõppetoetus on küll kehtestatud **õppetoetuste ja õppelaenu seadusega**, ent erinevad kõrgkoolid sätestavad oma tingimused, mille alusel vajaduspõhist eritoetust taotletakse. Seetõttu on vajalik tutvuda oma kõrgkooli kodulehel oleva infoga. Küsimuste korral võtke ühendust õppenõustajaga.

Üliõpilasel ei ole õigust saada samaaegselt vajaduspõhist õppetoetust ja vajaduspõhist eritoetust.

Doktoranditoetus

Doktoranditoetus on doktoriõppes õppivale isikule (edaspidi doktorant) **õppetoetuste ja õppelaenu seaduses** sätestatud tingimustel antav rahaline toetus doktoriõpingutele ja teadustööle pühendumise soodustamiseks ning hariduse omandamisega kaasnevate kulutuste katmiseks.

Doktoranditoetust on õigus saada doktorandil:

- kes on läbinud atesteerimise ülikooli kehtestatud tingimustel ja korras või kes on esimese aasta doktorant;
- kui ta õpib doktoriõppes kas täiskoormusega või osakoormusega juhul, kui temalt ei nõuta õppekulude hüvitamist;
- kes ei ole ületanud õppekava nominaalkestust.

Doktorandi toetuse suurus on 2018. aastal 660 eurot kuus, mida makstakse 12 kuu jooksul aastas. Toetust ei ole õigus saada akadeemilisel puhkusel olles.

Stipendiumid

Üliõpilasel on võimalus taotleda nii riiklikke, kõrgkooli kui ka erastipendiume, mis toetavad teadus- ja haridustegevust ning õppetööd. Alates 2013/14. õppeaastast on võimalik üliõpilastel taotleda riiklikke stipendiume, mida reguleerib Vabariigi Valitsuse määrus **Üliõpilaste stipendiumite liigid, suurus ja määramise üldtingimused**.

Riiklikud stipendiumid

Riiklike stipendiumite maksmine toimub vastavalt Vabariigi Valitsuse määrmises „**Üliõpilaste stipendiumite liigid, suurus ja määramise tingimused**” kehtestatud tingimustel. Stipendiumid, mida on võimalik taotleda 2017/2018:

- Tulemusstipendium – suurepärase õpitulemuste eest maksavad tulemusstipendiumit õppeasutused, kellele eraldatakse riigi poolt tegevustoetust. Tulemusstipendiumit on üliõpilasel õigus taotleda alates esimese õppeaasta teisest semestrist ning stipendiumi suuruseks on 100 eurot kuus ning seda makstakse 10 kuud aastas. Stipendiumite jagamist korraldab kõrgkool.
- Erialastipendiumi – eraldi fondid on loodud riiklikult prioriteetsetel erialadel õppijatele, . Lisaks on võimalik taotleda erialastipendiumi nutika spetsialiseerumise kasvualadega (info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, tervisetehnoloogia ja -teenused ning ressursside väärimine) seotud õppekavadel. Stipendiumite määrmise kohaselt on erialastipendiumi suuruseks kõrghariduse I ja II astmel 160-300 eurot kuus. Stipendiumite jagamist korraldab kõrgkool ning seda makstakse 10 kuud aastas.
- Erivajadustega üliõpilaste stipendium on mõeldud neile, kelle puue takistab võrdselt teistega kõrghariduse omandamist. Stipendiumi suurus on olenevalt puude liigist ja raskusastmest 60–510 eurot kuus ning seda makstakse 10 kuud aastas. Stipendiumite jagamist koordineerib SA Archimedes.
- Asenduskodus või -peres hooldusel kasvanud noori toetatakse kõrghariduse omandamist toetava stipendiumiga, mille suurus on 160 eurot kuus ning seda makstakse 10 kuud aastas.

Teiste võimalike stipendiumide (sealhulgas õpetajakoolituse stipendiumi) kohta leiate informatsiooni oma kõrgkooli koduleheküljelt ja Rajaleidja veebist.

Näited teistest stipendiumitest aastal 2018:

- Õpetajakoolituse stipendium - stipendiumi eesmärk on väärtustada õpetajaks õppimist,

tunnustada õpetaja kutset Eesti ühiskonnas ning seeläbi suurendada õpetajakoolituse erialadele kandideerijate ja õpetajakutse omandajate arvu. 160 eurot kuus ning seda makstakse igakuiselt, 5 kuud semestri kohta. Stipendiumite jagamist korraldab kõrgkool.

- Kristjan Jaagu stipendium - programm pakub stipendiumeid välismaal õppimiseks üliõpilastele ja noorteadlastele, kelle ligipääs erinevate uuringutoetuste vahenditele on vähese kogemuse tõttu veel piiratud. Sihtrühmaks on õppe- ja teadustöös edukad magistrandid ja doktorandid. Stipendiumiga rahastatakse magistrantide ja doktorantide kraadiõpet välismaal, kuni ühe akadeemilise aasta ulatuses välisõpinguid Eesis immatrikuleeritud magistrandi või doktorandi õpinguid; ja lühiajalisi (kuni 30-päevalisi) kestvaid õppe- ja teadustööga seotud magistrantide, doktorantide ning noorte teadlaste ja õppejõudude välislähetusi, mille eesmärgiks on osaleda erialasel konverentsil, seminaril, kursusel või muus erialases tegevuses.
- Noore õpetlase stipendium - stipendium pakub andekatele Eesti keskkoolilõpetajatele toetust jätkata õpinguid tunnustatud välisülikoolides. Stipendium antakse arusaamises, et omandatud tarkusi rakendatakse pärast õpingute lõppu Eesti hüvanguks, vastupidisel juhul käsitletakse stipendiumit laenuna.

Õppelaen

Eestis on õppelaenu võimalik võtta nii täis- kui osakoormuse tudengitel ning 2017/2018. õppeaastal oli õppelaenu maksimaalmäär 1920 eurot. Sama määr on püsinud aastast 2008. Õppelaenu on õigus saada igal haridustasemel ja –astmel üks kord õppeaasta jooksul (nominaalkestusele vastav õppeaastate arvule kordi) ning õppelaen maksatakse välja kord semestris. Õpilasel ja üliõpilasel on õigus saada õppelaenu 15. septembrist järgmise aasta 1. juunini. Esimese aasta õpilasel ja üliõpilasel on õigus saada õppelaenu 1. oktoobrist järgmise aasta 1. juunini.

Õppelaenu on võimalik taotleda kui taotleja: on eesti kodanik või Eesti Vabariigis pikaajalise elaniku elamisloa või alalise elamisõiguse alusel viibiv isik; õpingute kestus õppekava järgi on kuus kalendrikuud või enam; on täis- või osakoormusega õppiv üliõpilane Eesti ülikoolis, rakenduskõrgkoolis või kutseõppeasutuses või; on kutseõppe tasemeõppes õppiv, keskhariidust omav õpilane Eesti kutseõppeasutuses või rakenduskõrgkoolis või; õpib välisriigis Eesti kõrgkooli või kutseõppeasutusega samaväärses õppeasutuses ja õppevormis. Laenu saamiseks on vaja kahte käendajat või Eestis asuvat kinnisvara.

Õppelaen intress on 5% aastas ning intress jookseb ka õpingute ajal. Laenu tagasi maksmine algab hiljemalt 12 kuud pärast õpingute lõppu, juhul kui ei ole alustatud uusi õpinguid või kui ei teki alust õppelaenu kustutamiseks (töövõimetus või kui laenusaja lapsel tuvastatakse pärast laenuvõtmist raske või sügav puue ning laenusajal tekib hooldamise kohustus. Õppelaenu tagasimaksmise tähtaja kulgemine peatub ja intressi tasumise kohustust ei teki laenusajal: ajateenistuses viibimise ajaks; ühel vanemal lapse kolmeaastaseks saamiseni; arst-residendil residentuuri lõpetamiseni.

Eestis on õppelaenu andmise õigus avaliku konkursi alusel valitud pangad. Nende jaoks on õppelaenude andmisele loodud riigi poolt tagatiseid ehk makseraskuste puhul maksab laenu tagasi riik. Seega on panga jaoks tegu väga mugava laenu liigiga, millel on mõõdukas intress ning nullilähedane risk. Samas peab riik kandma kahjud ilma intressidest tulenevate tuludeta. 2016. aasta võlgade kogusumma riigile oli 2 201 000 eurot ning võlglaste arv 1326 eurot.

Praegust laenusüsteemi ei saa pidada osaks üliõpilaste sotsiaalsete garantiide süsteemist, samas saaks laenu käsitleda sotsiaalse garantiina, kui õppelaen toetusmeetmena oleks riigi poolt üliõpilastele garanteeritud.

Ligipääs kõrgharidusele: Rahvusvahelised üliõpilased ja erivajadusega tudengid

Ligipääsetavuse küsimus on oluline, et tudengitel oleks läbi kõrghariduse kasutada ära oma kogu potentsiaal. Selleks on oluline tagada avatud kaasav keskkond, mis arvestaks tudengkonna mitmekesisusega. Ligipääsu suurendamist saab vaadelda kahelt tasandilt. Esiteks füüsilise ja teiseks mentaalse ligipääsu tasand. Kui füüsiline tasand puudutab küsimusi nagu näiteks kaldteede ja liftide olemasolu, siis mentaalne tasand puudutab seda, kui hästi teistsugused inimesed ennast keskkonnas tunnevad, kas nad on teretunud, kas neid võetakse omaks. Kui esimene puudutab rohkem ja otsesemalt erivajadustega tudengeid, siis teine pigem rahvusvahelisi tudengeid, kuid samas ka kogu tudengkonda.

Erivajadustega tudengid

Üliõpilasesindajad saavad erivajadustega tudengite paremaks kaasamiseks päris palju ära teha. Alustades sellest, et kõrgkoolilt nõuda liftide, kaldteid ning pimekirjas siltide paigaldamist õppehoonetesse ja lõpetades sellega, et tagada muuhulgas üliõpilasesinduse poolt tehtavatele videotele vastavas keeles subtiitrid, mis keeles video on. Eesti Üliõpilaskondade Liidul on 2018. aastal valmimas erivajadustega tudengite kaasamise hea tava, et abistada esindusi olemaks ligipääsetav erivajadustega tudengite perspektiivist.

Rahvusvahelised tudengid

Ka rahvusvahelist tudengite kaasamise osas on võimalik üliõpilasesindajatel paljuski panustada, et olemasolevat olukorda paremaks muuta. Siinkohal on oluline nii kõrgkooli kui ka esinduse enda tasand. Kriitilise tähtsusega küsimus on info ligipääsetavus alustades sellest, kas üliõpilasesindust puudutavad dokumendid on tõlgitud inglise keelde ja lõpetades sellega, kas üritusi puudutava infoga on tehtud sama. Selleks, et tagada rahvusvaheliste tudengite suurem kaasatus üliõpilasesinduse töösse ja seeläbi saada mitmekesisemat sisendit tuleb rahvusvaheliste tudengite kandideerimine esindusse teha võimalikult takistustevabaks. Samas tuleb silmas pidada, et edukatelt kandideerinud tudengitel oleks võimalik ka sisuliselt panustada. 2017. aastast on esindustele kättesaadav **rahvusvaheliste tudengite kaasamise hea tava**.

EÜL peamised seisukohad

Nipid üliõpilasesinduses edukalt tegutsemiseks

Näpunäited meeskonna juhtimiseks, esinduse töö juhtimiseks, valimised, kommunikatsioon enda kõrgkooli üliõpilastega (enda tegevuste kommunikeerimine jne)

- **Meeskonnatöö oskused**
- **Juhtimine, planeerimine, eestvedamine**
- **Motiveerimine**
- **Eneseabi ehk läbipõlemise ja stressi vältimine**

Efektive meeskonna karakteristikud

- Selged eesmärgid. Tulemuslikel meeskondadel on selge arusaamine eesmärkidest.
- Vajalikud oskused. Efektives meeskonnad koosnevad kompetentsetest inimestest. Mitte igaüks, kes on tehniliselt kompetentne, ei tööta hästi meeskonnaliikmena. Vajalikud on nii tehnilised kui suhtlemisoskused.
- Vastastikune usaldus. Efektives meeskondades on liikmete hulgas vastastikune usaldus. Kuna usaldus tekitab usaldust ja usaldamatus tekitab usaldamatust, nõuab usalduse säilitamine juhtkonna hoolikat tähelepanu.
- Ühendatud kohustumine. Efektives meeskondades on liikmed meeskonnale lojaalsed ja pühendunud. Nad soovivad teha kõike meeskonna edu nimel.
- Hea kommunikatsioon. Liikmed on võimelised saatma üksteisele teateid loetavas ja kergesti arusaadavas vormis. Head kommunikatsiooni iseloomustab ka tagasiside, mis aitab liikmeid juhendada ja parandada arusaamatusi.
- Läbirääkimisoskused. Probleemid ja seosed muutuvad meeskondades, nõudes meeskonna liikmetelt erinevustele vastu astumist ja sobitamist.
- Sobiv eestvedamine. Efektives liidrid võivad motiveerida meeskonda järgnema neile läbi raskete olukordade. Parimad liidrid ei pea olema suunavad ja kontrollivad. Efektives meeskonnaliidrid on treeneri ja abistaja rollis.
- Sisemine ja väline toetus. Sisemiselt peaks meeskond olema kindlustatud tugeva infrastruktuuriga.

Õhinapõhine juhtimine

Juhi roll

- Eestvedaja
- Delegeerija
- Julgustaja
- Toetaja
- Kuulaja
- Uskuja
- Lihtsalt inimene

oluline on oma elu jagada!

Kuidas kaasata?

- Juhi rollik ei ole kõiki ülesandeid enda peale võtte. Kaasamise oluliseks osaks on oskus ülesandeid nende olemuse põhjal õigele inimesele edasi delegeerida.
- Liigne ülesannete enda kanda võtmine kasvatab meeskonnas õpitud abitust. Näiteks suhtumist “Kui ma enda peale võetud ülesandeid ära teha ei jõua, küll siis keegi teine ikka teeb.”
- Pea meeles, et vabatahtlike ei tohi üle koormata, aga aktiivseid tudengeid tasub kindlasti rakendada. Märka tegijat ja paku talle võimalust esinduse tegemistes kaasa lüüa. Tihti sirguvad tulevased töötajad välja just tublidest vabatahtlikest.

Kuidas tagada järelkasv?

- Korrapärane dokumentatsioon ja arhiveerimine on oluline nii hetkel ametis oleva kui ka tulevase meeskonna jaoks. Jäta enda poolt teostatust ja saavutatust maha korrektsed dokumendid, et järgmistel põlvkondadel oleks enda tegevusi planeerides millelegi tugineda.
- Täpselt nii, nagu vabatahtlike ei tohi üle koormata, ei tohi neid jätta ka unarusse. Tegevusetus ja tunne, et sa pole vajatud, paneb aktiivset noort otsima uusi väljakutseid.
- Informeeri enda jälgijat. Hea ülevaade organisatsiooni tegevusest loob huvilisele selge arusaama, millega esindus tegeleb ning kasvatab huvi ise tegevustes kaasa lüüa.

Juhtimine

- Eestvedamine on protsess, milles mõjutatakse ja toetatakse inimest entusiastlikult eesmärkide saavutamise nimel töötama.
- Kolm olulist elementi eestvedamises on mõjutus/toetus, vabatahtlik pingutus ja eesmärgi saavutamine.
- Eestvedaja - liider aitab töötajatel ja rühmadel püstitada eesmärgid ning

seejärel motiveerib ja abistab nende eesmärkide saavutamisel. Ilma liidrita oleks organisatsioon üksnes segadus inimestest ja masinatest, nagu orkester ilma dirigendita on ainult muusikud ja pillid.

Juhtimine ja eestvedamine

- Eestvedamine on tähtis osa juhtimisest, kuid see ei ole kogu juhtimine.
- Liidri esmane roll on mõjutada inimesi püstitatud eesmärgi vabatahtlikult saavutama, soovitatavalt entusiastlikult. Juhid plaanivad, organiseerivad sobivaid struktuure ja kontrollivad ressursse. Juhtidel on ametlik positsioon, samas, kui igaüks võib käituda liidrina, kasutades oma informaalset mõjujõudu. Juhid saavutavad tulemusi, suunates töötajate tegevusi, samas, kui liidrid loovad visiooni ja inspireerivad teisi seda visiooni saavutama ja ennast pingutama.
- Nende väga oluliste erinevuste tõttu juhtimise ja eestvedamise vahel võib juhtuda, et tugevad liidrid on nõrgad juhid, näiteks kui vilets planeerimine põhjustab rühma liikumise vales suunas. Ka teine kombinatsioon on võimalik - keegi võib olla nõrk liider, kuid ikkagi olla märkimisväärselt efektiivne juht, eriti kui ta juhib inimesi, kellel on selge arusaamine oma tööst ja tugev sisemine tõekehtsus töötamiseks.

Motiveerimine

- Töötajad on rohkem motiveeritud, kui neil on selged eesmärgid.
- Sama oluline on ka teadvustada tööga seotud tegurid, mis vähendavad motivatsiooni ja nende entusiasmi heade töötulemuste saavutamiseks.

Juhtimiskäitumine, mis kahandab motivatsiooni, on näiteks:

- sallivus kehva töötulemuse suhtes;

- asjatu kriitika töötajate suhtes;
- selgete ootuste mitteväljendamine;
- lubaduste mittetäitmine hüvituste suhtes;
- hüvituste ebaõiglane jagamine (kellegi eelistamine)

Nende tegurite eemaldamine võib tuua kasu töömotivatsioonile

Sisekommunikatsioon

Iga meeskonnatöö toimimise aluseks on hästi organiseeritud kommunikatsioon. Meeskonna suhtlust planeerides, leidke suhtluskanal, mis meeskonnaliikmete jaoks toimib.

Platvorme, kus enda suhtlust pidada, on erinevaid ja kõige sobilikuma valimisel lähtuge meeskonna eelistustest. Lihtsas võtmes on mõistlik omada vähemalt üht "chat" tüüpi kanalit kiire ja põgusa infovahetuse jaoks ning üht meililisti mahukamate arutelude pidamiseks. Kui eksisteerib valdkondi, mis kõiki meeskonnaliikmeid ei puuduta, on mõistlik kaaluda erinevate listide/vestluste loomist, et vältida liigset infomüra.

Et olla kursis oma kolleegide graafikuga, kasutage Google kalendri lahendust. Kalendrisse kandke kollektiivsete ülesannete tähtajad, koosolekute ajad ja sündmused. Iga meeskonna liige kannab isiklikku töökalendrisse ajad, mil tegeleb ametikohustustega ning toimib samamoodi aegade, mil teda kindlasti pole võimalik kätte saada. Isiklike kalendreid jagatakse kolleegidega.

Kuidas luua meeskonnavaimu?

- Looge meeskonnas selge ettekujutus, mis on kellegi roll ja millised on kolleegidele seatud ootused.
- Seadke meeskonnas paika selged vastutusala ja kohustused. Nii väldite konflikte tegemata jäänud ülesannete pärast ning kasutate ressursse

mõistlikult.

- Ära unusta oma meeskonnakaaslast kiita. Kiitmiseks tuleb leida aega ja seda tuleb teha siiralt. Hea töötaja on see, kes tunneb, et tema poolt antud panust märgatakse ning et ta on meeskonnas oluline liige.
- Leidke aega meeskonnaüritusteks. Ühised tegevused väljaspool töökeskkonda liidavad meeskonnaliikmeid ning annab võimaluse enda kolleegidega lähemalt tutvuda.

Kui tekivad mured:

- Kui leiad kolleegi töös puudujääke, ära karda anda konstruktiivset kriitikat. Aegsasti tehtud korrektuurid aitavad ennetada suuri puudujääke.
- Kollektiivse töökorralduse puudujääke arutatakse kollektiivselt, individuaalseid murekohti üks-ühele vestlusel.
- Usalda enda meeskonda. Kui sinu vastutusvaldkonnas tekib probleeme, mille lahendamiseks jääd üksi hätta, ära pelga küsida abi.

Väliskommunikatsioon

Igasuguse kommunikatsiooni puhul peab olema selge, kellele seda tehakse. Seega on oluline, et määratleksid selgelt, kes on sinu sihtrühm.

Enda jälgijaskonna määratlemisel küsi endalt:

- Kes on minu sihtrühm.
- Milliseid (sotsiaal)meedia kanaleid nad kasutavad?
- Milline on sinu esinduse suhtlusstiil? (sõbralik, ametlik, nooruslik jne.)

Selgelt määratletud auditoorium on oluline just sisu loomise perspektiivist. Samuti tundes enda jälgijaskonda, oskad valida õigeid kanaleid enda sisu levitamiseks.

Kus ja kuidas enda tegemisi kajastada ning sisu levitada?

Ajalehed ja meediaväljaanded

- Kui ülikoolil on enda ajaleht või väljaanne, loo kontakt esinduse ja väljaande koostajate vahel. Ülikooli enda väljaannetes figureerimine on hea viis jõuda enda kaastudengiteni, kelle huve te esindate.
- Kohalikud lehed on hea kanal enda arvamused ja pressiteadete levitamiseks kohalikul tasandil. Leia enda esindusele kohalikus lehes kontaktisik. Enamus kohaliku tasandi lehtedel on ka online-versioon, mille kaudu saab avaldatud sisu ka laiemalt levitada.
- Hoi EÜLi kursis enda esinduse meedias figureerimisega. Saame aidata nii planeeritavate lugude koostamisel kui ka avaldatud sisu levitamisel.

Sotsiaalmeedia:

Tänaseks pole enam kellelegi üllatus, et inimesed veedavad suure osa enda vabast ajast sotsiaalmeedias. Seega kehtib enamus valdkondades reegel, et kui sind sotsiaalmeedias ei eksiteeri, siis sind jälgija jaoks justkui polegi olemas. Sotsiaalmeediakanalid pakuvad laialdaselt võimalusi enda tegemisi loovalt kajastada ja levitada teavet sulle oluliste teemade kohta.

Hästi sisustatud ja hallatud Facebooki leht võib edukalt asendada tihti keerulise ülesehitusega kodulehte. Facebook on justkui Šveitsi nuga - multifunktsionaalne tööriist.

- Facebook on tihti esimeseks kohaks, kust otsitakse organisatsioonide kohta informatsiooni - määrake kindel inimene, kes info uuendamise eest vastutab.
- Facebook on heaks kanaliks, kus levitada olulisi meediakajastusi ja uudiseid. Nii hoiad oma jälgija informeerituna ning võid saada väärt tagasisidet läbi teemapüstitusega algatatud diskussiooni.
- Ära postita sisu ilma visuaalse materjalita. Lisa igale postitusele pilt või kui sul on jagada videomaterjali, seda parem.
- Postita vähemalt kord nädalas. Kui parasjagu pole käsil suuri või tähtsaid teemasid, jaga seiku esinduse igapäevatööst. Vaata nädala alguses üle olulisemad tegevused ja nendest, mida soovid kajastada, tee nimekiri.
- Facebooki puhul on soovituslik piirduda ühe sisuka postitusega päevas. Mõistlik on kõrval omada ka näiteks Instagrami kontot, kuhu saab teha kiiremaid ja vabamas vormis postitusi

Valimiste korraldamine

Mõned soovitused, kuidas esindustes parandada nii valimis- kui kandideerimisaktiivsust:

- Esinduskogudesse kuulumine, tuleb seostada positiivsega. (Kasulike kontaktide kogumise võimalus, kogemuste saamine, positiivsed eeskujud edukate vilistlaste näol jne.)
- Kandidaatidega tuleb hakata tegelema kohe pärast kandidaatide esitamise perioodi lõppu. (Kampaania läbiviimise koolitused, kandidaatide tutvustamine sotsiaalmeedias, tutvumisõhtud jne.)
- Kandidaatidele tuleks võimaldada väikene eelarve kampaaniakulude katmiseks. Silmapaistev kampaania on heaks reklaamkanaliks ka esindusele.
- Pärast vaimisi kampaania sisule tagasiside kogumine on tähtis, et analüüsida kampaania edu ja ka kitsaskohti, milles tulevikus lähtuda. Parimaid kampaania korraldajaid tuleb tunnustada.
- Kaasake aktiivselt tegemistesse ka neid kandidaate, kes ei osutunud valituks.

Mõned kaasahaaravad kampaaniavideod Ühendkuningriikide kohalike üliõpilasesinduste valimistelt:

[Video 1](#), [video 2](#), [video 3](#)

Soovitused kandidaadile:

1. Alusta planeerimist varakult.
2. Ära karda paluda abi. Hea meeskond on oluline.
3. Muuda oma kampaania silmapaistvaks. Kasuta erinevaid formaate ja rakenda sotsiaalmeediat. Kõige paremini levib sõnum, mis teistest eristub.
4. Jää endale ja oma olemusele kindlaks, ei ole tark püüda hääli tegude või lubadustega, mis pole sulle olulised.
5. Uuri eelmiste valimiste tulemusi ja võta õppust varasematest kampaaniatest.
6. Too välja vähemalt kolm aga mitte rohkem kui seitse ideed, mida sa sooviksid muuta.
7. Lisa kampaaniale veidi vürtsi meemidega, et kõnetada ka neid, kelle esimeseks südameasjaks pole haridusküsimused.

Läbipõlemine

Mis on läbipõlemine? - Läbipõlemine on meie keha viis öelda meile, et kõik ei ole korras ning midagi peab muutuma. See võib olla normaalne reaktsioon ebanormaalsele olukorrale.

Põhjused:

- Pikaajaline stress
- Ennasthävitav elu
- Ületöötamine/üleõppimine
- „Orav rattas“ eluviis
- Enesele seatud liiga kõrged ootused – tulemused ei vasta ootustele
- Kohusetundest tegutsemine võimete piiril
- Isikuomadused: osavõtlik, kaastundlik, kohusetundlik, idealistlik, pühendunud
- Suur vastutus
- Emotsionaalse toetuse puudumine (või vähene oskus jagada)
- Subjektiivne suhtumine tulemustesse
- Enesesüüdistamine
- Positiivne (soov kõike teha, ambitsioon, saavutused; pidev pürgimine paremuse poole eduelamuste najal – ühiskonna soosing) ja negatiivne stress

Omadused ja sümptomid:

- Energiapuudus, pidev väsimus
- Rahulolematus
- Vastumeelsus kohustuste suhtes, tegutsemistahe puudub
- Raske keskenduda ja tööd teha
- Süütunne, viha, pettumus
- Mõtted läbikukkumisest
- Isoleerumine
- Ükskõiksus
- Kūūnilisus
- Negatiivsed emotsioonid
- Sagedane haigestumine
- Kehv uni
- Meeleoluhäired (depressioon, ärevus – erinevused läbipõlemisega)
- Ärevus
- Töötegemine -> madal produktiivsus -> suurem pingutus -> produktiivsus ei tõuse

Läbipõlemise ennetamine

- Planeeri enda aega targalt.
- Õpi ütleva “Ei”.
- Toitu tervislikult (ära unusta söömist, söö täisväärtuslikku toitu)
- Leia aega lõõgastumiseks ja tööväliseks meeldivateks tegevusteks
- Füüsiline tegevus - aitab vaimul puhata ning samuti maandab stressi
- Sea endale realiseeritavaid eesmärke. (väikesed konkreetset eesmärgid)
- Sotsiaalne tugi - jaga enda muret
- Sea endale prioriteedid, lähtudes tegevuste pikaajalisest vs lühiajalisest kasust.
- Sea selged piirid - ära lase kohusetundest endale liiga teha. Nii nagu kohustused on olulised, on oluline ka sinu enese heaolu.

eesti üliõpilaskondade liit